

บทที่ 5

บทวิเคราะห์

5.1 ปราบปรามการฉ้อโกงและพฤติกรรมของบริษัทข้ามชาติ

ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นกับนานาประเทศนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา คือ การที่สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการรณรงค์เชิงนโยบายและกดดันเพื่อต้องการให้นานาประเทศให้ความสำคัญคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯกับนานาประเทศจึงประกอบไปด้วยลักษณะการคุกคามและเกิดความขัดแย้งขึ้น และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2528-2535 ก็เช่นเดียวกัน คือ สหรัฐฯ ได้เรียกร้องให้ประเทศไทยให้ความสำคัญคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ อย่างเข้มงวด โดยต้องการให้ประเทศไทยดำเนินการแก้ไขกฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละประเภท คือ พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2474 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 โดยให้มีลักษณะสำคัญคือให้เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐฯเป็นหลัก โดยเฉพาะในประเด็นกฎหมายสิทธิบัตรนั้นทางฝ่ายสหรัฐฯ ต้องการให้มีการแก้ไขพ.ร.บ. สิทธิบัตร พ.ศ. 2522 เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ยานยนต์ได้รับการคุ้มครองสิทธิบัตร ซึ่งทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลไทยถึง 4 ครั้งด้วยกัน

การเรียกร้องและกดดันของสหรัฐฯในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวนี้นั้นมิได้จำกัดเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศอุตสาหกรรมใหม่(NICs)เท่านั้น แม้แต่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีสูงแล้ว เช่น แคนาดา หรือญี่ปุ่น ก็ยังอยู่ในกระแสการเรียกร้องดังกล่าว ซึ่งทำให้ประเด็นเกี่ยวกับการขู่วิเคราะห์ระหว่างประเทศในลักษณะประเทศพัฒนาแล้วทำการขู่วิเคราะห์ประเทศด้อยพัฒนามีความหลากหลายขึ้น เพราะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นลักษณะของการเรียกร้องผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติเป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่าผลประโยชน์นั้นจะมาจากแหล่งใด ในขณะที่ระดับการสนองตอบของประเทศต่าง ๆ ตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะและความซับซ้อน

ข้อของปัญหาที่แต่ละประเทศต้องเผชิญ นั้นหมายถึง สภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศเหล่านั้นสามารถสร้างอำนาจต่อรองกับสหรัฐฯ ได้ในระดับที่แตกต่างกันออกไป

อย่างไรก็ตามกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ ในการผลักดันให้รัฐอเมริกาคำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในลักษณะการเรียกร้องในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ คือกลุ่มบริษัทข้ามชาติ ที่มีบริษัทสาขาอยู่ในต่างประเทศมากมายนั่นเอง กลุ่มบริษัทข้ามชาติเหล่านี้ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาด้วยผลแห่งการวิวัฒนาการในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และการจัดองค์กรในภาคอุตสาหกรรมที่ซับซ้อน ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของการสะสมทุนในองค์กร รวมทั้งการสร้างอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและอิทธิพลทางการเมือง

ทางด้านเศรษฐกิจนั้นบริษัทขนาดใหญ่สามารถควบคุมราคาสินค้า และต้นทุนในการผลิตได้เป็นอย่างดีเพราะบริษัทเหล่านี้มักผูกขาดการผลิตและการซื้อปัจจัยในการผลิตสินค้าส่วนใหญ่ รวมทั้งการผูกขาดเทคโนโลยี หรือจากการที่บริษัทเหล่านี้สามารถระดมเงินออมและทุนมาใช้ในกิจการของตนสูง(Galbraith, 1973:86-87 อ้างใน อนุสรณ์, 2530:118) ส่วนทางด้านอิทธิพลทางการเมืองนั้น บทบาทที่เด่นชัดที่สุดของบริษัทขนาดใหญ่ในปัจจุบันคือการพยายามสร้างหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจการเมืองและสังคมทั้งในสังคมชุมชนหรือนอกสังคมชุมชนถ้าเป็นไปได้ให้สอดคล้องกับความต้องการของบริษัทมากที่สุด โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั่นเอง

แม้ในแง่หนึ่ง กลุ่มบริษัทขนาดใหญ่เหล่านี้ได้สร้างผลประโยชน์ให้แก่มนุษยชาติ เช่นการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัยให้กับชีวิต แต่ในขณะเดียวกันพฤติกรรมแห่งการแสวงหากำไรสูงสุดอย่างเข้มข้นนั้นอาจทำให้ชีวิตมนุษย์ตกอยู่ในความไม่ปลอดภัย ซึ่งสิ่งที่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนคือการแสดงบทบาทและอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติต่อการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดกฎหมายของรัฐ เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในการสะสมทุนอย่างไม่หยุดยั้งของบริษัทข้ามชาตินั่นเอง โดยเฉพาะข้อกำหนดกฎหมายเดิมที่มุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพของประชาชน แต่เป็นอุปสรรคในการแสวงหากำไรของบริษัทข้ามชาติ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดกฎหมายที่มีลักษณะเป็นไปตามความต้องการของบริษัทข้ามชาติจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ที่มีลักษณะเด่นอย่างน้อย 2 ประการคือ ลักษณะและสถานะแห่งรัฐ และเนื้อหาของนโยบายดังกล่าว ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบริษัทขนาดใหญ่ในปัจจุบันโดยเฉพาะใน

ประเทศพัฒนาแล้ว ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความใกล้ชิดในลักษณะที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน (Galbraith, 1977:301) และ Lindblom(1977:193)เห็นว่ากลุ่มทุนธุรกิจขนาดใหญ่ยังพยายามเข้าไปควบคุมนโยบายของรัฐให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ได้ โดยวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบริจาคเงินอุดหนุนพรรคการเมือง การลอบบี้ ฯลฯ อันเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะกลุ่มผลประโยชน์อย่างหนึ่ง (อ้างใน อนุสรณ์, 2530:119,124)

อย่างไรก็ตามการผลักดันและเรียกร้องให้รัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐตอบสนองผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ยัง ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของนโยบายที่ผลักดันและเรียกร้องดังกล่าวด้วย แนวนโยบายที่ต้องการผลักดันนั้นก่อให้เกิดต้นทุนทางการเมือง(Political Cost)แก่รัฐมากเกินไป รัฐบาลอาจแข็งข้อต่อข้อเรียกร้องนั้น หรือถ้าหากนโยบายนั้นก่อให้เกิดต้นทุนแก่สังคมมากเกินไป ก็อาจก่อให้เกิดการต่อต้านจากกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคม เช่น จากกลุ่มประชาชน แต่ในกรณีตรงกันข้าม หากนโยบายที่ต้องการเป็นนโยบายที่ชอบด้วยเหตุผลและเป็นธรรม เนื่องจากนโยบายที่เป็นอยู่ไม่ถูกต้อง การผลักดันให้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายสามารถกระทำได้โดยง่าย หรือในกรณีที่นโยบายบางนโยบายมีลักษณะเสมือนว่าเป็นประโยชน์แก่สังคมในวงกว้าง แต่โดยเนื้อแท้เป็นการจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่บุคคลบางกลุ่ม ซึ่งได้เปรียบในสังคมอยู่แล้ว และการผลักดันนโยบายลักษณะนี้มักประสบความสำเร็จ แรงต่อต้านน้อยหรือแม้จะมีอยู่แต่ก็ยากที่จะทัดทานได้(ริงสตรัค ฐนะพรพันธุ์, 2532 :122-123)

จากข้างต้นทำให้มองเห็นภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมของกลุ่มบริษัทข้ามชาติของสหรัฐฯที่ได้ผลักดันให้รัฐอเมริกาดำเนินการเรียกร้องและผลักดันให้นานาประเทศดำเนินการให้ความคุ้มครองหรือเพิ่มความเข้มงวดการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ซึ่งจากลักษณะของนโยบายดังกล่าวจะเห็นว่าเป็นนโยบายเศรษฐกิจต่างประเทศที่สร้างผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มบริษัทข้ามชาติ และนโยบายดังกล่าวมิได้สร้างภาระต้นทุนใด ๆ ให้ตกอยู่กับคนอเมริกา เพียงแต่หน่วยงานของรัฐอเมริกาต้องระดมทรัพยากรบุคคลมาดำเนินงานเท่านั้น ดังนั้น นโยบายดังกล่าวนี้จึงได้รับการตอบสนองจากรัฐอเมริกาเป็นอย่างดี และในขณะเดียวกันนั้นจากภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำของสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯได้ดำเนินนโยบายกีดกันทางการค้าอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนับตั้งแต่เกิดวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2522 รัฐอเมริกาได้เริ่มดำเนินการเข้าแทรกแซงกระบวนการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจโดยตรงกับนานาประเทศ ด้วยการเป็นผู้เรียกร้องนโยบายอย่างชัดเจน(อ้างแล้ว:33)

อย่างไรก็ตามจะเห็นว่าการเรียกร้องการคุ้มครองในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐานั้นเป็นนโยบายทางเศรษฐกิจต่างประเทศด้านหนึ่งของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นความต้องการของบรรษัทข้ามชาติที่ต้องการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับการแสวงหาผลประโยชน์ของบรรษัทข้ามชาติ แต่อุปสรรคที่สำคัญ คือสถานะแห่งรัฐสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของนานาประเทศที่บรรษัทข้ามชาติสหรัฐฯ ได้เข้าไปลงทุนนั้น จะเอื้อต่อการตอบสนองความต้องการของสหรัฐฯอย่างไร ดังนั้นบรรษัทข้ามชาติยังคงต้องส่งเสริมบทบาทการเจรจาระหว่างรัฐ โดยให้รัฐอเมริกากดดันรัฐนานาประเทศ ปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์ให้เป็นไปตามความต้องการของบรรษัทข้ามชาติ

5.2 สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา : สิ่งที่สหรัฐอเมริกาและบรรษัทยาข้ามชาติได้เรียกร้องให้ประเทศไทยคุ้มครอง

พฤติกรรมของบรรษัทยาข้ามชาติก็มีลักษณะเช่นเดียวกับบรรษัทข้ามชาติทั่วไป เช่นกันคือความต้องการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมของนานาประเทศ ให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของบรรษัทยาข้ามชาติโดยเฉพาะการแสวงหากำไรสูงสุดจากการผูกขาดทางด้านเทคโนโลยี จะเห็นได้จากความพยายามที่ต้องการให้นานาประเทศให้การคุ้มครองสิทธิบัตรด้านยาอย่างรัดกุมและเข้มงวดทั้งสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา และกรรมวิธีการผลิตยา ดังนั้นกลุ่มบรรษัทยาในสหรัฐฯ ซึ่งมีอิทธิพลทางการเมืองสูงได้ดำเนินการผลักดันให้รัฐอเมริกาคำเนินนโยบายต่างประเทศโดยเรียกร้องและกดดันให้นานาประเทศยอมรับการคุ้มครองสิทธิบัตรด้านยาอย่างสมบูรณ์ ในคราวเดียวกับที่มีการเรียกร้องในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา สำหรับประเทศไทยนั้นตามกฎหมายสิทธิบัตรคือ พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 นั้น ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรด้านยาประเภทกรรมวิธีการผลิตเท่านั้น ดังนั้น บรรษัทยาข้ามชาติจึงได้เรียกร้องให้รัฐรัฐอเมริกาดำเนินการเรียกร้องและกดดันให้รัฐไทยดำเนินการแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพื่อให้คุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา

ความแตกต่างระหว่างการคุ้มครองสิทธิบัตรกรรมวิธีการผลิตกับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น อยู่ที่ระดับการผูกขาดที่ต่างกันคือ สิทธิบัตรกรรมวิธีการผลิตได้ให้ความคุ้มครองเฉพาะกรรมวิธีการผลิต โดยผู้ใดจะใช้กรรมวิธีแบบเดียวกันไม่ได้ แต่บุคคลอื่นยังสามารถที่จะทำการผลิตได้ ซึ่งกลุ่มบรรษัทยาข้ามชาติต่างมองว่าการคุ้มครองดังกล่าวยังไม่รัดกุมเพียงพอ อีกทั้งการฟ้องร้องให้ทำการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา และการคุ้มครองประเภทนี้เป็นการให้สิทธิแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรในการผูกขาดที่สูงกว่ากรณีแรก โดยทำการคุ้มครองผลิตภัณฑ์เพื่อมิให้บุคคล

อื่นทำการใด ๆ เลยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ นั่นคือ ไม่สามารถผลิต นำเข้า หรือจำหน่ายได้ โดยสิทธิเหล่านี้สงวนไว้เพียงผู้ทรงสิทธิบัตรเพียงรายเดียว ซึ่งเป็นการให้สิทธิผูกขาดอย่างเต็มที่ แม้เพียงช่วงเวลาหนึ่ง (20 ปี) อย่างไรก็ตาม การผูกขาดทางการค้าเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดผลเสียด้านทางด้านการเศรษฐกิจ สังคม ต่อประชาชน เนื่องจากผู้ทรงสิทธิบัตรสามารถที่จะกำหนดปริมาณของสินค้าให้อยู่ในอัตราที่จะทำกำไรให้แก่ตนเองมากที่สุด โดยประชาชนผู้บริโภคต้องแบกรับภาระด้วยการบริโภคยาในราคาแพง โดยเฉพาะสินค้ายา ซึ่งเป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

ในประเด็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยานั้น ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง โดยเหตุผลที่กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วได้พยายามจูงใจประเทศกำลังพัฒนาให้มีกฎหมายสิทธิบัตร ได้แก่ การส่งเสริม การประดิษฐ์คิดค้น การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการลงทุนจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เหตุผลกว้าง ๆ เหล่านี้กลับมีความเป็นไปได้น้อยมากในสภาพปัจจุบัน ประการแรก สภาพการถือครองสิทธิบัตรส่วนใหญ่เป็นของบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นหน่วยธุรกิจที่มีความสามารถสูงในการควบคุมเทคโนโลยี การควบคุมทางการเงิน การใช้อำนาจในการตั้งราคา และการใช้อำนาจทางการเมือง ด้วยลักษณะดังกล่าวเหล่านี้จึงทำให้การดำเนินงานของหน่วยธุรกิจมีลักษณะกว้างๆ ดังนี้ เมื่อหน่วยธุรกิจมีจำนวนเงินทุนมหาศาลจึงสามารถลงทุนทางด้านการคิดค้นและพัฒนาทางเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งต้องใช้เงินทุนจำนวนมากได้ ในขณะที่หน่วยธุรกิจขนาดเล็ก มีสามารถที่จะลงทุนในการพัฒนาเทคโนโลยีไม่มากนัก ทำให้การครอบครองและผูกขาดเทคโนโลยีประเภทก้าวหน้าเหล่านี้กระจัดกระจายเฉพาะหน่วยธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ นอกจากนั้นแล้ว การผูกขาดทางด้านเทคโนโลยียังนำไปสู่การผูกขาดที่สำคัญก็คือ การผูกขาดตลาดสินค้านั้นเอง ซึ่งการผูกขาดดังกล่าวนำไปสู่การใช้อำนาจในการตั้งราคาสินค้าในระดับที่สูงสุดเท่าที่บริษัทจะทำได้ โดยเฉพาะถ้าเป็นบริษัทข้ามชาติที่มีการติดต่อซื้อขายระหว่างบริษัทแม่และบริษัทสาขา ก็ยิ่งง่ายต่อการตั้งราคาสินค้าที่อาจจะต่ำหรือสูงกว่าความเป็นจริง เพื่อโอนกำไรสูงสุดคืนแก่บริษัทแม่เหล่านี้เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วบริษัทขนาดใหญ่ซึ่งมีฐานทางการเงินดีได้พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย เช่น รูปแบบของการบริจาคเงินแก่พรรคการเมือง เป็นต้นอันนำไปสู่การกำหนดนโยบายของรัฐในบางเรื่อง ส่วนหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนก็คือ การผลักดันหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้มีแนวโน้มต่อการสะสมทุนยิ่งขึ้นของบริษัท เช่น การเพิ่มความสามารถในการผูกขาดในตลาดสินค้า

ประการที่สอง คือลักษณะของตัวสิทธิบัตรเองได้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีได้
เปิดเผยรายละเอียดอย่างเพียงพอ โดยบริษัทข้ามชาติมีเจตนาต้องการปกป้องความลับทาง

เทคโนโลยีให้มากที่สุดนั่นเอง ฉะนั้น สิทธิบัตรจึงมิได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในแง่ของการถ่ายทอดเทคโนโลยีมากนัก และในขณะเดียวกันประเทศกำลังพัฒนามักมีพื้นฐานทางเทคโนโลยีไม่เพียงพอที่จะรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับสูง นอกจากนั้นแล้ว การซื้อขายสิทธิในสิทธิบัตรนั้นก็ยังมีกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นอุปสรรคสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น การจำกัดขอบเขตตลาด ปริมาณการผลิต หรือการบังคับซื้อวัตถุดิบสินค้าชั้นกลาง ตลอดจนเครื่องจักรกล อุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น จากบริษัทแม่เท่านั้น ซึ่งทั้งจากการเปิดเผยรายละเอียดที่ไม่เพียงพอ และการบังคับสิทธิในเงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ ส่วนแต่เป็นการสร้างภาวะผูกพันระหว่างบริษัทข้ามชาติกับบริษัทที่ซื้อเทคโนโลยี โดยเฉพาะกับบริษัทสาขาหรือบริษัทลูก ด้วยสภาพการพึ่งพาอย่างไม่สิ้นสุด ซึ่งการพึ่งพาดังกล่าวเป็นช่องทางสำคัญของการโอนกำไรส่วนเกินไปสู่บริษัทข้ามชาติอย่างต่อเนื่อง

ส่วนในแง่ของการส่งเสริมการลงทุนนั้น พบว่า สิทธิบัตรกับการส่งเสริมการลงทุนมีความเกี่ยวข้องกันน้อยมาก เพราะปัจจัยที่โดดเด่นที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศคือสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และที่สำคัญคือขนาดตลาด ซึ่งทางด้านกลุ่มคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรยาได้กล่าวว่า ตลาดยาในประเทศไทยมีขนาดไม่ใหญ่พอที่จะเป็นแรงจูงใจทำให้บรรษัทข้ามชาติทำการลงทุนในลักษณะการสร้างหน่วยวิจัยและพัฒนาขึ้นในประเทศ ในทางตรงกันข้ามการให้สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยากลับทำให้บรรษัทข้ามชาติมีแนวโน้มที่จะนำเข้าผลิตภัณฑ์ยามากขึ้นแทนการผลิตในประเทศ

นอกจากนั้นกลุ่มที่สนับสนุนให้มีการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ยังได้พยายามชี้แจงในประเด็นด้านศีลธรรม ที่กล่าวว่า ผู้ที่ประดิษฐ์คิดค้นควรได้รับการคุ้มครองจากการลงทุนที่ได้คิดค้นประดิษฐ์ขึ้น ซึ่งในประเด็นนี้ กลุ่มคัดค้านได้กล่าวว่า ตามหลักสากลของกฎหมายสิทธิบัตรนั้นได้ให้สิทธิแก่แต่ละประเทศมีอิสระที่จะกำหนดรายการยกเว้นการให้สิทธิบัตรแก่สิ่งประดิษฐ์ที่รัฐเห็นว่ามีความสำคัญ และมีผลกระทบต่อประชาชนและประเทศชาติ และจากที่กล่าวอ้างว่าการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะเป็นการทำให้ยามีคุณภาพสูงเท่าเทียมกับยาต่างประเทศนั้น ทางด้านกลุ่มคัดค้านได้กล่าวว่ายาที่ผลิตในประเทศไทยมีคุณภาพทัดเทียมกับยาต่างประเทศและการยอมรับการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาไม่มีหลักประกันใดที่จะยืนยันได้ว่าจะทำให้ผลิตภัณฑ์ยามีคุณภาพสูง

อย่างไรก็ตาม จากการที่สหรัฐฯ ได้กดดันให้ประเทศไทยแก้ไขพ.ร.บ.สิทธิบัตรด้วยมาตรการกีดกันทางการค้า มาตรการ 301 ทำให้กลุ่มสนับสนุนได้เพิ่มประเด็นจากผลกระทบ

จากการกีดกันดังกล่าวมาเป็นข้อสนับสนุนการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งในประเด็นนี้ทำให้ฝ่ายกลุ่มธุรกิจส่งออกได้ออกมาสนับสนุนให้มีการแก้ไขสิทธิบัตรอย่างชัดเจนมากขึ้น

ในขณะที่กลุ่มคัดค้านได้พยายามชี้แจงในประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ภายหลังจากการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ใน 2 เรื่องที่สำคัญคือ ประการแรก ทางด้านราคาขายที่จะสูงขึ้น และอีกประการหนึ่งคือ เป็นอุปสรรคสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศไทย โดยในเรื่องราคาขายที่จะสูงขึ้นนั้น เป็นเพราะเกิดจากการผูกขาดที่ผู้ทรงสิทธิบัตรจะมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการผลิต นำเข้า และจำหน่าย อันนำไปสู่การกำหนดราคาที่สูงเกินควร ประชาชนจะต้องกลายเป็นผู้รับภาระราคาขายที่แพงขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนี้การที่ราคาแพงขึ้น ได้ส่งผลกระทบต่องบประมาณทางด้านสาธารณสุขที่มีจำกัดในแต่ละปี ซึ่งไม่อาจเพียงพอกับราคาขายที่มีสิทธิบัตรได้ และจากการที่สิทธิบัตรส่วนใหญ่ถูกถือครองโดยบริษัทยาข้ามชาติ ฉะนั้นการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาจึงเป็นการแก้ไขเพื่อประโยชน์ของบริษัทยาข้ามชาติ แต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นจะส่งผลกระทบการขาดดุลการค้าอีกด้วย เพราะสภาพอุตสาหกรรมยาท้องถิ่นไม่สามารถจะผลิตยาที่ใช้ตัวยามีสิทธิบัตรได้ ต้องสั่งซื้อจากบริษัทยาข้ามชาติเท่านั้น หรือแม้จะได้รับอนุญาตให้ผลิตในประเทศได้ แต่ก็ต้องจ่ายค่าตอบแทนสิทธิบัตรเป็นจำนวนมาก

ส่วนในผลกระทบประการที่สอง สืบเนื่องมาจากสภาพของอุตสาหกรรมยาท้องถิ่นของไทยนั้นไม่มีขีดความสามารถในการคิดค้นยาใหม่ได้ และยังคงจำกัดสิทธิในการผลิตยาเลียนแบบ แม้จะสามารถผลิตยาที่หมคอายุสิทธิบัตรได้ก็ตาม แต่อุตสาหกรรมยาท้องถิ่นเหล่านี้มีความสามารถเพียงเล็กน้อยที่จะผลิตวัตถุดิบตั้งต้นในการผลิตยาทั่วไป ดังนั้นจึงยังต้องพึ่งพาต่างประเทศในการสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศ และหากมีการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ยังเป็นการสร้างภาวะพึ่งพาที่แน่นแฟ้นขึ้น และเป็นการยับยั้งการพัฒนาและเติบโตของอุตสาหกรรมยาท้องถิ่นในประเทศไทย

จากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ทางด้านกลุ่มสนับสนุนการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา กลับให้เหตุผลว่า การมีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาไม่ได้ทำให้ราคาขายที่ได้รับสิทธิบัตรนั้นสูงขึ้น เพราะไม่ว่ายานั้นจะมีสิทธิบัตรหรือไม่ ต้นทุนในการผลิต ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนานั้นถูกกำหนดอยู่ในราคาขาย และจะต้องขายในราคาร้านนั้นอยู่แล้ว และการอ้างว่าราคาขายจะต้องแพงขึ้นเพราะมีการผูกขาดนั้นไม่จริง เพราะการที่สิทธิบัตรให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้ทรงสิทธิบัตรในการผลิตและจำหน่ายแต่ผู้เดียว ย่อมทำให้มีส่วนแบ่งตลาดที่กว้างขวาง ปริมาณการขายประกอบกับกลไกราคาจึงมีบทบาทในการกำกับราคาขายในตัว

แต่อย่างไรก็ตาม จากสภาพความเป็นจริงนั้น ธุรกิจอุตสาหกรรมยาเป็นธุรกิจที่มีการตั้งราคาโอนสูง จากการซื้อขายระหว่างบริษัทแม่กับสาขา และยังมีสภาพแห่งการผูกขาดก็ยิ่งจะทำให้มีการตั้งราคาโอนได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นแล้ว กลไกด้านราคาไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ในตลาดสินค้ายา ด้วยอุปสรรคสำคัญอย่างน้อย 2 ประการคือ 1) ด้วยตัวของผลิตภัณฑ์ยาเอง มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากสินค้าทั่วไป เพราะยาเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะแม้ราคาได้เปลี่ยนแปลงไปมากแต่หากยานั้นมีความจำเป็นต้องใช้ในการรักษา ความต้องการต่อยานิค้นนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปน้อยมาก หรือที่เรียกว่ามีอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย (inelastic demand) 2) ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริมการขายที่มีประสิทธิภาพสูงของบรรษัทยาข้ามชาติ ซึ่งนอกจากการโฆษณาตามสื่อต่าง ๆ และการกระจายสินค้าตามร้านขายยาทั่วไปแล้ว กลยุทธ์ที่บรรษัทยาข้ามชาตินิยมใช้และได้ผลก็คือ การติดต่อและสร้างกลยุทธ์การค้ากับบุคลากรทางการแพทย์ หรือผู้มีสิทธิในวิชาชีพที่จะสั่งยาให้กับผู้ป่วยได้ เพราะผู้ป่วยมิได้เป็นผู้ตัดสินใจเองในการใช้ยารักษา แต่ผ่านถูกสั่งใช้ยาผ่านบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้การใช้ยาของผู้ป่วยมิได้เป็นไปตามกลไกราคา

ส่วนผลกระทบที่ว่าการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแล้วอุตสาหกรรมยาในประเทศ จะไม่สามารถพัฒนาและเติบโตได้นั้น ทางกลุ่มผู้สนับสนุนการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยากกล่าวไม่เห็นด้วย เพราะผลิตภัณฑ์ยามากกว่าร้อยละ 80 ที่จำหน่ายอยู่ในท้องตลาดนั้น เป็นยาที่ไม่มีสิทธิบัตร และหากมีการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อถึงยาที่มีจำหน่ายและใช้อยู่ และอุตสาหกรรมยาท้องถิ่นยังมีโอกาสที่ดีในการผลิตและจำหน่ายยาเหล่านี้ได้ โดยผู้บริโภคยังสามารถเลือกจ่ายที่มีอยู่ได้ตามความต้องการ นอกจากนั้นแล้ว ผลิตภัณฑ์ยาใหม่ที่มีสิทธิบัตรคุ้มครองนั้นในราวปีหนึ่ง ๆ จะมียาใหม่ออกมาเพียง 20-30 ชนิดต่อปี ดังนั้น เมื่อเทียบกับปริมาณยาทั้งหมดในท้องตลาด ย่อมนับว่าอุตสาหกรรมยาในประเทศจะไม่ได้รับผลกระทบร้ายแรง แต่อย่างไรก็ตาม ในทางตรงกันข้ามกลุ่มสนับสนุนกลับมองว่าจะเกิดเป็นแรงกระตุ้นให้บริษัทยาท้องถิ่นร่วมมือกันในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนา

แต่อย่างไรก็ตาม ทางด้านกลุ่มคัดค้านสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เห็นว่า แม้ว่าตลาดยาในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นยาหมดอายุสิทธิบัตรแล้ว แต่ในอนาคตยังคงมีการผลิตยาออกใหม่เพื่อรักษาโรคใหม่อีกหลายชนิด โดยเฉพาะกลุ่มยาปฏิชีวนะ ซึ่งต้องมีการคิดค้นยาใหม่ ๆ อยู่เสมอเมื่อเชื้อโรคนั้นคือยา ซึ่งยาใหม่ ๆ เหล่านี้ก็มีความสำคัญและจำเป็นต่อการรักษาโรคอีกด้วย และถ้าหากมีการให้สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาเพื่อการผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว นั่นก็หมายถึงการกำหนดราคาขายด้วยเหตุผลทางธุรกิจเป็นสำคัญ และทางฝ่ายรัฐเองก็ไม่สามารถควบคุมได้ ส่วนที่กล่าวว่าจะเป็นแรงกระตุ้นให้บริษัทยาท้องถิ่นร่วมมือกับบรรษัทยาข้ามชาติในการค้นคว้า วิจัย และพัฒนานั้น

กลุ่มคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เห็นว่าไม่เป็นความจริงเลย เพราะในสภาพปัจจุบันนั้นบรรษัทข้ามชาติต้องการปกป้องเทคโนโลยีของคนให้มากที่สุด โดยไม่นิยมที่จะดำเนินธุรกิจร่วมกับบริษัทท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ แต่จะตั้งเป็นบริษัทสาขามากกว่า และจะเห็นได้ว่าบรรษัทข้ามชาติเป็นบริษัทที่มีจำนวนสาขามากมายทั่วโลกนั้นอยู่ในอันดับต้น ๆ

อาจสรุปได้ว่า การเรียกร้องจากบรรษัทข้ามชาติที่ต้องการให้นานาประเทศให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เพื่อเป็นผลประโยชน์ของบรรษัทข้ามชาตินั้นเอง แต่อย่างไรก็ตามในการเรียกร้องในประเทศนี้ประกอบไปด้วยกลยุทธ์การเรียกร้องและการกดดันจากฝ่ายสหรัฐฯ ในขณะที่เดียวกันได้เกิดกระแสในการคัดค้านจากกลุ่มพลังทางสังคมต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

5.3 กลยุทธ์ที่บรรษัทข้ามชาติและสหรัฐอเมริกาได้ดำเนินการเรียกร้องและกดดันให้รัฐไทยยินยอมแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา

การผลักดันในเรื่องเกี่ยวกับปัญหาด้านทรัพย์สินทางปัญญานั้น จุดเริ่มต้นที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมคือในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2527 ทางฝ่ายสหรัฐฯได้เพิ่มเงื่อนไขกับประเทศที่ขอรับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร(จีเอสพี) กล่าวคือทางฝ่ายสหรัฐฯได้ลดมูลค่าการนำเข้าจากเดิมร้อยละ 50 ของมูลค่านำเข้าของสหรัฐฯทั้งหมดลงเป็นร้อยละ 25 หากเกินกว่าที่กำหนดก็จะทำการยกเลิกสิทธิพิเศษฯแก่สินค้ารายการนั้นในปีถัดไป รวมทั้งประเทศที่จะขอรับสิทธิพิเศษฯจะต้องเปิดตลาดให้กับสินค้าและบริการของสหรัฐฯอย่างเพียงพอและสมเหตุผล ต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่สหรัฐฯ ต้องจำกัดการส่งออกของสินค้าที่เกิดจากการลงทุนที่มีการอุดหนุนช่วยเหลือ ซึ่งเป็นผลให้สินค้านั้นมีราคาต่ำกว่าความเป็นจริง และต้องดำเนินการส่งเสริมสิทธิอันชอบธรรมของผู้ใช้แรงงานที่เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ และเหล่านี้คือข้อกำหนดที่ทางฝ่ายสหรัฐฯได้เรียกร้องจากประเทศที่ต้องการส่งสินค้าเข้าสู่ตลาดอเมริกาภายใต้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร

ในส่วนของประเทศไทยนั้น ข้อเรียกร้องดังกล่าวได้สร้างการตื่นตระหนกให้กับกลุ่มธุรกิจที่ส่งออกพอสมควรเกี่ยวกับการลดอนสิทธิพิเศษจีเอสพี แต่อย่างไรก็ตามการส่งออกสินค้าของกลุ่มธุรกิจไทยไปยังตลาดสหรัฐฯภายใต้สิทธิพิเศษนั้นมีไม่มากนัก ดังจะเห็นได้ว่ากระทรวงพาณิชย์ได้ทำการรณรงค์ให้กลุ่มธุรกิจส่งออกไปขออนุญาตใช้สิทธิดังกล่าวอีกด้วย หนึ่งก็อาจเป็นเพราะการขอใช้สิทธิพิเศษดังกล่าวมีความยุ่งยากในเงื่อนไขที่ฝ่ายสหรัฐฯเองได้กำหนดไว้ เช่น ต้องเปิดเผยต้นทุนสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ทางด้านนักวิชาการได้กล่าวยืนยันว่า หาก

ประเทศไทยถูกตัดสิทธิพิเศษทางการค้าหรือจีเอสพี จะมีผลกระทบต่อประเทศไทยไม่มาก(มาตุภูมิธุรกิจ 22-28 มิถุนายน 2530)

นอกจากนั้นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ชัดเจนก็คือ การกีดกันด้วยมาตรการดังกล่าว นั้น ทางด้านกลุ่มธุรกิจส่งออกไทยได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อชี้นำการตัดสินใจของรัฐบาลไทยในระดับที่ยังไม่ชัดเจนมากนัก แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็มีทัศนคติที่ต้องการช่วยเหลือกลุ่มธุรกิจส่งออกเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว นั่นคือ การแสดงออกช่วงแรกจึงเป็นไปในรูปของการเตรียมการแก้ไขตามความต้องการของสหรัฐฯในเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ พ.ร.บ.เครื่องหมายการค้า พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ แม้ว่าในระยะแรก ๆ นั้นยืนยันจะไม่แก้ไขในส่วนของพ.ร.บ.สิทธิบัตร

ส่วนมาตรการที่เป็นรูปธรรมอันดับที่สองที่สหรัฐฯใช้ในการกีดกันประเทศไทยให้ยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาและได้ประสบความสำเร็จในที่สุดคือการดำเนินการตามกฎหมายออมนิบัส เทรค แอ็กต์ ในมาตรา 301 โดยในกฎหมายนี้ได้ให้สิทธิแก่กลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ของสหรัฐฯ เสนอให้สำนักงานผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ(USTR) ลงโทษประเทศที่ทางกลุ่มธุรกิจของสหรัฐฯ กล่าวว่าได้ทำการค้าที่ไม่เป็นธรรมกับสหรัฐฯ เช่น การละเลยที่จะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ การอุดหนุนสินค้าส่งออก หรือการปิดตลาดสินค้านำเข้าจากสหรัฐฯ เช่นนุหรี เหล่านี้เป็นต้น และหากทาง USTR ตรวจสอบการกระทำดังกล่าวแล้วพบว่าข้อกล่าวหา นั้นมีเหตุผล ทางUSTR จะดำเนินการประกาศรายชื่อประเทศเหล่านั้น ตามลำดับมากน้อยจากการทำการค้าที่ไม่เป็นธรรมกับสหรัฐฯ และดำเนินการเจรจาแบบทวิภาคีเพื่อแก้ไขปัญหานั้น โดยมิเครื่องมือที่ใช้ในการกีดกันที่สำคัญคือ การข่มขู่ว่าจะการตอบโต้ทางการค้าต่อประเทศนั้นๆ ที่ยังคงเพิกเฉยต่อปัญหาดังกล่าว เช่น การถอดถอนสิทธิพิเศษจีเอสพี หรือการตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้าจากประเทศนั้นสูงเท่ากับความเสียหายที่สหรัฐฯ ได้รับจากการการค้าที่ไม่เป็นธรรมจากประเทศนั้น และในระหว่างการเจรจาเพื่อกีดกันเป็นระยะๆ นี้ยังมีสถานทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศนั้นๆ ค่อยติดตามความคืบหน้าในการแก้ไขกฎหมายด้วย ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้จัดเป็น มาตรการฝ่ายเดียว โดยจากแนวความคิดที่สหรัฐฯเป็นผู้ตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียวว่าการกระทำของประเทศต่างๆ นั้นถูกต้องและเป็นธรรมหรือไม่ แม้ว่าการกระทำดังกล่าวนี้ทางฝ่ายสหรัฐฯเองยังคงปฏิบัติเช่นกัน เช่นการอุดหนุนสินค้าเกษตรกรรม จากวิธีการเหล่านี้ทำให้สหรัฐฯ ได้ประสบผลสำเร็จจากหลายประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องพึ่งพาสหรัฐฯเป็นตลาดส่งออก และประเทศเหล่านี้ไม่มีอำนาจต่อรองมากนัก ซึ่งในกรณีการกีดกันให้ประเทศไทยยอมรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น กลุ่มบรรษัทข้ามชาติสหรัฐฯ เป็นผู้ยื่น

ฟ็องตอ ยูเอสทีอาร์ กล่าวว่าประเทศไทยละเลยที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาของ สหรัฐฯ และทำความเสียหายให้กับบรรษัทข้ามชาติของสหรัฐฯ เป็นจำนวนมหาศาล ดังนั้น ทาง USTR จึงได้สอบสวนประเทศไทยและประกาศเป็นประเทศที่อยู่ในข่ายที่ถูกจับตามองเป็นพิเศษ และหากไม่มีความก้าวหน้าในเรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ทางฝ่าย สหรัฐฯ จึงได้กดดันด้วยมาตรการทางการค้าตอบโต้สินค้าส่งออกของประเทศไทยที่ส่งเข้าสู่ตลาด สหรัฐฯ

นอกจากนั้นทางฝ่ายสหรัฐฯยังได้มีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนปฏิบัติดังกล่าวด้วย เพื่อให้มาตรการตอบโต้ทางการค้ามีความเฉียบขาดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงข้อปฏิบัติที่สำคัญคือ จากที่เคยมอบอำนาจให้ประธานาธิบดีเป็นผู้ชี้ขาดผลการสอบสวน ได้เปลี่ยนมาเป็น ยูเอสทีอาร์ เป็นผู้ตัดสิน โดยมีประธานาธิบดียอมรับการตัดสินดังกล่าว แม้จะมีข้ออ้างที่กล่าวว่าเป็นการแยก เรื่องทางด้านเศรษฐกิจออกจากปัญหาทางด้านการเมือง เพราะจากเดิมนั้นประธานาธิบดีมีความ ลังเลใจที่จะตอบโต้ทางการค้า เพราะเกรงผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แต่ อย่งไรก็ตามจะเห็นได้ว่าทางฝ่ายยูเอสทีอาร์มีอำนาจเพิ่มขึ้น จากที่อยู่ภายใต้รัฐสภาและมีความ สัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มธุรกิจ จึงทำให้การดำเนินการมีแนวโน้มที่จะตอบสนองความต้องการของ กลุ่มธุรกิจมากขึ้น หรือในอีกด้านหนึ่งก็เป็นการลดบทบาทของประธานาธิบดี ซึ่งเป็นตัวแทนคน ทั่วสหรัฐฯซึ่งดำเนินบทบาททางด้านนโยบายต่างประเทศ แต่เป็นการเพิ่มอำนาจและอิทธิพลกลุ่ม ธุรกิจเอกชนสหรัฐฯ

อย่างไรก็ตามจากกฎหมายทางการค้าของสหรัฐฯที่สหรัฐฯได้ประกาศออกมานั้น เป็นการละเมิดข้อตกลงในแกตต์ เพราะในความจริงหากสหรัฐฯ ได้รับความไม่เป็นธรรมในเรื่อง การค้า สหรัฐฯสามารถที่จะนำฟ้องร้องในแกตต์ได้ แต่สหรัฐฯได้ดำเนินการตั้งตัวเองเป็นผู้ พิจารณาตัดสินปัญหาต่างๆเสียเอง เพราะถือว่าสหรัฐฯนั้นเป็นประเทศที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและ การเมืองเหนือกว่าประเทศอื่นๆ ส่วนทางด้านนักวิชาการไทย มองว่ามาตราการ 301 ว่าเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการเจรจาต่อรอง และประเทศที่ถูกสหรัฐฯ ลงโทษด้วยมาตรการดังกล่าว นั้น สามารถยื่นฟ้องร้องต่อแกตต์ได้หาก(มติชน 17 ธันวาคม พ.ศ. 2531 น.7)

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มธุรกิจส่งออกของไทยนั้นมีความวิตกกังวล โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการตอบโต้ทางการค้าจากการตั้งกำแพงภาษีสินค้าที่จะเข้าสู่ตลาดสหรัฐฯ ซึ่งจะไปสู่ระดับราคาสินค้าที่สูงขึ้นจนไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าประเภทอื่นได้ โดยมีตัวอย่าง

ในกรณีประเทศเม็กซิโก ที่ถูกสหรัฐฯตอบโต้ด้วยการตั้งกำแพงภาษีในระดับสูงเกินปกติและแม้เม็กซิโกจะยื่นฟ้องต่อแกตต์จนเป็นผลสำเร็จ แต่ทางด้านกลุ่มธุรกิจส่งออกของไทยเห็นว่าถึงแม้ประเทศไทยจะสามารถฟ้องร้องต่อแกตต์ได้ แต่ก็ต้องใช้ระยะเวลาในการตรวจสอบความจริง ซึ่งในขณะนั้นผลเสียหายทางการค้าก็ได้เกิดขึ้นแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการเสนอให้ฟ้องร้องต่อแกตต์ก่อนที่สหรัฐฯจะดำเนินการตอบโต้ แต่ทางกลุ่มธุรกิจส่งออกก็ยังไม่เห็นด้วย ดังนั้นในช่วงปีพ.ศ. 2534-2535 ที่ทางฝ่ายสหรัฐฯ ได้กดดันด้วย มาตรา 301 อย่างเข้มข้น ทำให้ตัวแทนจากสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ได้ออกมายืนยันจุดยืนของตนเองอย่างชัดเจน โดยได้กล่าวสนับสนุนการแก้ไขในเรื่องสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาให้เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐฯ โดยได้อ้างประเด็นเรื่องความเป็นสากลแห่งกฎหมายแม้ว่าในขณะนั้นยังหาข้อยุติไม่ได้ทางด้านกฎหมายสิทธิบัตรในการเจรจาพหุภาคีแกตต์

จากมาตรการกดดันทั้งการข่มขู่ว่าจะเพิกถอนสิทธิพิเศษจีเอสพี และการใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าจากมาตรา 301 ทำให้การเจรจาระหว่างสหรัฐฯและฝ่ายไทยดำเนินไปในลักษณะที่สหรัฐฯเป็นผู้เรียกร้องและฝ่ายไทยมีท่าทีโอนอ่อน โดยสังเกตได้จากร่างแก้ไขกฎหมายในแต่ละครั้ง ยังต้องนำไปขอความคิดเห็นชอบจากสหรัฐฯอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามนอกจากสหรัฐฯจะดำเนินการเรียกร้องให้นานาประเทศให้ความคุ้มครองทางด้านทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะการกดดันเพียงฝ่ายเดียว และการเจรจาแบบทวิภาคีแล้ว ยังได้ดำเนินการในระดับพหุภาคีอีกด้วย โดยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2529 สหรัฐฯได้เป็นผู้ผลักดันเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่การเจรจาแกตต์ อย่างไรก็ตามการเจรจาในระดับพหุภาคีนั้นได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงจากประเทศกำลังพัฒนา เช่น อินเดีย บราซิล โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาซึ่งทำให้หาข้อยุติลงมิได้ และเมื่อการเจรจาในแกตต์ไม่เป็นผล โดยมีแนวโน้มที่ต้องใช้เวลาอีกระยะและข้อสรุปที่อาจไม่เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐฯทั้งหมด ดังนั้นสหรัฐฯจึงได้ดำเนินการเร่งเจรจาในระดับทวิภาคีต่อไป โดยการใช้มาตรการที่รุนแรงขึ้น นั่นคือ มาตรา 301 นั่นเอง อย่างไรก็ตามผลการเจรจาในแต่ละครั้งกับฝ่ายไทยนั้นทางสหรัฐฯมักต้องการให้ฝ่ายไทยทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะในช่วงนั้นคณะรัฐบาลไทยมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย การมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรจะทำให้สหรัฐฯสามารถดำเนินการเจรจาได้อย่างต่อเนื่อง ส่วนลักษณะการเจรจาระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยกับตัวแทนสำนักงานผู้แทนการค้าสหรัฐฯ ได้มีการตั้งข้อสังเกตว่าสถานการณ์การเจรจาทุกครั้งอยู่ในต่างประเทศตลอด ในขณะที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยต้องเดินทางออกนอกประเทศไทยเพื่อดำเนินการเจรจา แต่ทางสหรัฐฯก็ได้พยายามหลีกเลี่ยงที่จะเข้ามาเจรจาใน

ประเทศซึ่งอาจเป็นเพราะต้องการหลีกเลี่ยงปัญหาเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงของกลุ่มที่คัดค้านข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ

สหรัฐฯนอกจากจะดำเนินการกดดันในลักษณะรูปธรรมจากมาตรการทางการค้าและการดำเนินการเจรจาร่วมกัน เพื่อให้ประเทศต่างๆ ยอมรับการให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯในลักษณะรูปธรรมจากมาตรการกดดันทางการค้าและดำเนินการเจรจาด้วยกันแล้ว สหรัฐฯดำเนินการในลักษณะที่เป็นนามธรรมด้วยคือ การเผยแพร่แนวความคิดเพื่อให้เห็นถึงผลดีของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะทางด้านสิทธิบัตร ในประเทศไทยนั้นลักษณะการเผยแพร่ความคิดเกี่ยวกับข้อดีของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะทางด้านสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น อาจสังเกตได้จาก 3 แนวทาง

แนวทางแรกเป็นการเผยแพร่แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจากองค์กรระหว่างประเทศคือ องค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก(World Intellectual Property Organization ; WIPO) ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำการเคลื่อนไหวเพื่อกระจายแนวความคิดให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้กับประเทศอุตสาหกรรม มีลักษณะการดำเนินงานเช่น การส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องการคุ้มครองเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา โดยการร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจัดสัมมนา เพื่อเผยแพร่ความคิด หรือการให้ความสนับสนุนที่จะให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกของ WIPO ซึ่งจะได้รับประโยชน์โดยเฉพาะในแง่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนั้นยังมีการเชิญตัวแทนจากภาครัฐเข้าร่วมประชุมและผลการดำเนินงานของ WIPO โดยการกล่าวถึงผลดีของการเป็นสมาชิกและประโยชน์ที่ได้ รวมทั้งการสนับสนุนทางการเงินเพื่อที่ทางฝ่ายรัฐไทยจะได้จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับระบบทรัพย์สินทางปัญญา เหล่านี้จะเห็นได้ว่าเป็นการเผยแพร่ข้อมูล ให้กับหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย

ส่วนแนวทางที่สองนั้นเป็นการเผยแพร่แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา โดยกลุ่มบรรษัทข้ามชาติสาขาในประเทศไทยของ ที่มีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสมาคมคือ สมาคมผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม(PPA) โดยได้พยายามรณรงค์เชิงนโยบาย เพื่อชี้แจงให้เห็นถึงผลดีถ้าหากมีการยอมรับการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ทั้งกับทางสาธารณชน เช่น การนำเสนอบทความผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ วารสาร เพื่ออ้างผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นยา ส่งเสริมการค้าขายทอดทางเทคโนโลยี และเป็นการส่งเสริมในด้านการลงทุน

จากต่างประเทศด้วย เหล่านี้เป็นต้น และโดยเฉพาะกับผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย หรือที่เรียกว่า ลีอบบี ซึ่งไม่เป็นที่เปิดเผย โดยได้กระทำอย่างต่อเนื่อง

ส่วนแนวทางที่สามได้แก่ ทางด้านกลุ่มตัวแทนของรัฐบาลที่สำคัญก็คือ สภาอุตสาหกรรมประจำประเทศไทย รวมไปถึงหอการค้าอเมริกาประจำประเทศไทย ซึ่งนอกจากจะแสดงการณเพื่อพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับการเรียกร้องในเรื่องดังกล่าวแล้ว โดยได้เข้าพบกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของประเทศไทยอย่างเป็นทางการเป็นสมำเสมอ เพื่อทวงถามถึงความคืบหน้าในการดำเนินงานต่าง ๆ ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยและทำหน้าที่ประสานกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายสหรัฐ และตลอดในช่วงปี พ.ศ. 2528-2529 ได้มีนักกฎหมายของสหรัฐเดินทางมาในมหาวิทยาลัยต่างๆของประเทศไทยเพื่อบรรยายเกี่ยวกับกฎหมายการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เช่น การจัดสัมมนาที่เอยูเอ เป็นต้น (ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา:รูปแบบใหม่ของการครอบงำ(1), 2529:3)

5.4 กลุ่มพลังทางสังคมต่าง ๆ ทั้งกลุ่มสนับสนุนและคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

ส่วนทางด้านเคลื่อนไหวของกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ ทั้งจากการสนับสนุนหรือคัดค้านเกี่ยวกับการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น กลุ่มผลประโยชน์ 2 กลุ่มที่มีจุดยืนตรงข้ามกันได้แก่ กลุ่มบรรษัทข้ามชาติที่สนับสนุน กับกลุ่มบริษัทท้องถิ่นที่ทำการคัดค้านนโยบายการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

โดยกลุ่มบรรษัทข้ามชาติในประเทศไทย จากการที่ได้มีการรวมตัวกันเป็นสมาคมผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม(PPA) ได้เคลื่อนไหวโดยได้จัดทำหนังสือถึงผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายประเทศไทย โดยพยายามชี้แจงถึงผลดี หรือสร้างแนวความคิดกระแส(Discourse)ให้เห็นคล้อยตามเกี่ยวกับประโยชน์ที่จะได้รับจากการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา โดยเฉพาะทางด้านการลงทุนจากต่างประเทศ การถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือการกระตุ้นการประดิษฐ์คิดค้น โดยทางสมาคมมักจะออกมายืนยันว่าการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะไม่ทำให้ราคาขายเพิ่มสูงขึ้น เช่นได้พยายามชี้แจงโดยการยกหลักฐานศาสตร์ ที่ว่าหากผลิตภัณฑ์ยามีราคาสูงเกินไปจะทำให้ผลิตภัณฑ์ยานั้นขายไม่ออก โดยได้พยายามโน้มน้าวให้วิเคราะห์ไปในทำนองที่ว่าสินค้ายาเป็นสินค้าประเภทหนึ่งเท่านั้นมิได้แตกต่างไปจากสินค้าอื่นๆ ทั้งๆที่สินค้ายาเป็นสินค้าที่มีความแตกต่างไปจากสินค้าประเภทอื่นๆเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความสำคัญใช้ในการช่วยชีวิต ผู้บริโภคจำเป็นต้องใช้เมื่อเกิดการเจ็บป่วย นอกจากนั้นยังอ้างว่าการยอมรับสิทธิบัตรจะเป็นการควบคุมคุณภาพยาให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ และจะทำให้มีการ

ถ่ายทอดเทคโนโลยี จะมีการลงทุนเพิ่มขึ้นอีกในประเทศเกี่ยวกับอุตสาหกรรมยา ซึ่งจะส่งผลดีในแง่การพัฒนาอุตสาหกรรมยา และการจ้างงานในประเทศ เหล่านี้เป็นต้น

การเคลื่อนไหวของกลุ่มสมาคมนี้ยังได้ดำเนินการทำลายความชอบธรรมของกลุ่มฝ่ายคัดค้าน(De-Legitimization Process)การยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาใน 2 ลักษณะอีกด้วยเช่น การกล่าวหาว่า กลุ่มที่มีคัดค้านมีกลุ่มบริษัทยาที่ดำเนินการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ยาของสหรัฐมาช้านานและเกรงว่าหากมีการคุ้มครองจะทำให้กลุ่มบริษัทนี้เสียผลประโยชน์ เพราะไม่สามารถลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ยาได้ ส่วนในอีกลักษณะหนึ่งซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างล่าช้าและไม่มีเหตุผลเพียงพอ เช่น การออกบัตรสนเท่ห์ กล่าวหาผู้คัดค้านในเรื่องชู้สาว หรือการกล่าวหาผู้คัดค้านเป็นผู้ที่ใช้แนวความคิดทางสังคมนิยมในการเคลื่อนไหวคัดค้าน เป็นต้น

ส่วนทางด้านกลุ่มผลประโยชน์ที่คัดค้านได้แก่ กลุ่มบริษัทยาท้องถิ่นของประเทศที่มีการจัดตั้งเป็นสมาคมไทยอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบัน(TPMA) มีการเคลื่อนไหวในลักษณะ การทำหนังสือตอบโต้ข้อชี้แจงของกลุ่มสมาคมผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม(PPA)ส่งผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายเช่นกัน โดยได้กล่าวหาว่าการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา มิได้เป็นการชี้ว่าการลงทุนจากต่างประเทศจะเพิ่มขึ้น ไม่ได้เป็นการกระตุ้นการประดิษฐ์คิดค้น ส่วนในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยียิ่งไม่เป็นความจริง เพราะปรากฏการณ์ที่ผ่านมา บริษัทยาข้ามชาติที่ดำเนินการในประเทศกำลังพัฒนา โดยทั่วไปมักจะเป็นบริษัทสาขาหรือบริษัทลูกเท่านั้น บริษัทยาข้ามชาติจะไม่ร่วมลงทุนกับนักลงทุนในประเทศกำลังพัฒนาในลักษณะ Joint-Venture เพราะเกรงกลัวการผลิตยาเลียนแบบ นอกจากนี้ยังมีการชี้แจงด้วยบทความตามหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อเผยแพร่แนวความคิดด้วย การเคลื่อนไหวอีกประการของกลุ่มคัดค้านก็คือ การเข้าร่วมสัมมนาของกลุ่มพลังทางสังคมอื่น ๆ ที่คัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบริษัทยาข้ามชาติ โดยสมาคม PPA และกลุ่มบริษัทยาท้องถิ่นโดยสมาคม TPMA โดยเนื้อแท้ของความขัดแย้งดังกล่าวอยู่ที่ผลประโยชน์ ในขณะที่กลุ่มบริษัทยาข้ามชาติได้สนับสนุนให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาเพื่อการผูกขาด ทั้งการผลิต การขาย ในตลาดยาเพื่อเป็นกลไกการแสวงหาผลประโยชน์ ในขณะที่บริษัทท้องถิ่นก็พยายามที่จะปกป้องสิทธิของบริษัทที่จะสามารถทำการเลียนแบบผลิตภัณฑ์ยาใหม่ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญก็คือปรากฏการณ์ที่ว่าผลิตภัณฑ์ยาใหม่จริงที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นทั่วโลกในแต่ละปีนั้น ส่วนแต่เป็นความสามารถของบริษัทยาขนาดใหญ่ เพราะการคิดค้นยาใหม่นั้นต้องใช้จำนวนทุนสูงในการคิดค้นและพัฒนา บริษัทยาข้ามชาติจึงต้องการระบบผูกขาดเพื่อปก

ป้องผลประโยชน์ของตนไว้ โดยการผูกขาดทั้งระยะเวลาและการใช้อำนาจในการตั้งราคาที่สูงเท่าที่จะทำได้ ซึ่งโดยปกติแล้วบรรษัทข้ามชาติสามารถสร้างกำไรได้เกินจุดคุ้มทุนอยู่แล้ว ด้วยเหตุเพราะการผูกขาดจากวัตถุประสงค์ในการผลิตยา กลยุทธ์การตลาดที่เสริมการใช้อำนาจในการตั้งราคา รวมทั้งการตั้งราคาโอ้นระหว่างบรรษัทแม่กับบริษัทสาขาด้วย การเรียกร้องให้มีการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ก็เพราะต้องการระบบผูกขาดที่มีระดับการผูกขาดที่สูงขึ้นอีก ในขณะที่ บริษัทยาท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นมีลักษณะเป็นอุตสาหกรรมชั้นกลางเท่านั้น นั่นคือ ต้องสั่งซื้อวัตถุดิบจากต่างประเทศร้อยละ 95 ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมยาเป็นอุตสาหกรรมที่มีการพึ่งพารบรุษต่างประเทศสูง นอกจากนี้ระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ยังอยู่ในระดับต่ำ การคิดค้นยาใหม่เป็นไปได้ได้น้อยมาก สิ่งที่สามารถทำได้ก็คือการผลิตยาในลักษณะการเลียนแบบ โดยส่งวัตถุดิบยาจากบริษัทต่างประเทศเข้ามาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ยา ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับผลิตภัณฑ์ยาจากบรรษัทข้ามชาติ แต่สิ่งที่ปรากฏชัดเจนระหว่างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ยาของบรรษัทข้ามชาติกับบริษัทยาท้องถิ่นก็คือ ราคาขายของบรรษัทข้ามชาตินั้นสูงกว่าบริษัทยาท้องถิ่นหลายเท่าตัวในยาประเภทเดียวกัน ซึ่งกรณีนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการใช้ยานั้นเอง

อย่างไรก็ตามความขัดแย้งระหว่างสมาคมดังกล่าวนี้มีใช่เป็นความขัดแย้งแบบถาวร แต่มีลักษณะแห่งความหลากหลาย เพราะจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ที่จะมีความขัดแย้งในกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา สมาคมทั้งสองสมาคมได้ร่วมกันคัดค้านนโยบายของรัฐทางด้านสาธารณสุขที่มีลักษณะแนวโน้มไปในทางให้ความคุ้มครองผู้บริโภคยามากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันมาตรการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อด้านลบหรือสร้างภาระให้กับผู้ผลิตยา เช่น กลุ่มบรรษัทข้ามชาติได้ร่วมมือกับกลุ่มบริษัทยาท้องถิ่นคัดค้านการจัดทำนโยบายแห่งชาติด้านยา การจัดทำบัญชียาหลักแห่งชาติ การใช้บัญชียาหลักแห่งชาติในหน่วยงานของกระทรวงสาธารณสุข การขยายการใช้บัญชียาหลักแห่งชาติออกไปยังหน่วยงานราชการอื่น หรือการเรียกร้องให้แก้ไขระเบียบการจัดซื้อผ่านองค์การเภสัชกรรม และการใช้ราคากลาง เป็นต้น จวบจนมีการขัดแย้งกันขึ้นในกรณีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา แต่อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่ประเทศไทยได้ประกาศให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาแล้ว และทางรัฐไทยได้ดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายการใช้ชื่อสามัญทางยาควบคู่กับชื่อยี่ห้อทางการค้าของแต่ละบริษัทยานั้น ทางกลุ่มสมาคมทั้งสองก็ได้เข้ามาร่วมมือกันอีกครั้งหนึ่งในการคัดค้านนโยบายดังกล่าว

อย่างไรก็ตามทางด้านกลุ่มพลังทางสังคม ที่ได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแข็งขัน ได้แก่กลุ่มนักวิชาการ ที่ร่วมกันจัดตั้งเป็นหน่วยการศึกษา

เช่น โครงการศึกษาระบบทรัพย์สินทางปัญญา(ศสญ.) สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ โครงการคัดค้านสิทธิบัตรยา นักวิชาการทางการแพทย์ เกษศาสตร์ รวมทั้งกลุ่มที่ประกอบอาชีพทางด้านการแพทย์ หรือเภสัชกร เช่น ชมรมแพทย์ชนบท กลุ่มเภสัชกรโรงพยาบาลชุมชน กลุ่มเภสัชกรประจำจังหวัดต่าง ๆ เช่น กลุ่มเภสัชกรจังหวัดสุรินทร์ ฝ่ายเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ สำนักสาธารณสุขจังหวัดกระบี่อันประกอบไปด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มองค์กรเอกชนที่ทำการศึกษาปัญหาเรื่องยาอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องเช่น กลุ่มศึกษาปัญหายา(กศย.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรเอกชนเพื่อการสาธารณสุขมูลฐาน(คปอศ.) รวมทั้งนิสิตนักศึกษาในนามของสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย สโมสรนิสิตนักศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย องค์กรบริหารสโมสรนิสิต จุฬาฯ สโมสรนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น ตลอดจนสื่อมวลชนแขนงต่างๆ

กลุ่มพลังทางสังคมเหล่านี้ ได้คัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา โดยได้แถลงข่าวแสดงความคิดเห็น จัดประชุมสัมมนาเชิงวิชาการเพื่อระดมความคิด วิพากษ์วิจารณ์รวมถึงข้อกำหนดในกฎหมายสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาด้วย และได้จัดส่งรายงานผลการประชุมให้แก่ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายของประเทศไทยเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจ นอกจากนี้ยังได้มีการนำเสนอบทความตามหน้าหนังสือพิมพ์ เพื่อชี้ให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งตอบโต้แนวความคิดจากกลุ่มบรรษัทข้ามชาติด้วย รวมทั้งได้เสนอแนวทางการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภคที่จะได้รับผลกระทบจากการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เช่น ได้เร่งรัดให้รัฐดำเนินนโยบายเรื่องการใช้ช่องทางยาสามัญควบคู่กับช่องทางการค้า เป็นต้น

ส่วนทางด้าน กลุ่มพลังทางสังคมที่มีอาชีพทางด้านการแพทย์ เภสัชกร ได้จัดทำรายงานแสดงความคิดเห็นของบรรดากลุ่มแพทย์ เภสัชกร ที่ทำงานในต่างจังหวัด ซึ่งต่างก็ไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร เพื่อให้ความคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา โดยให้เหตุผลที่สำคัญก็คือการกล่าวว่า พวกเขาเหล่านั้น ได้สัมผัสถึงปัญหาทางสาธารณสุขโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่อยู่ในฐานะยากจน โดยมองว่าการผูกขาดยาให้แก่บรรษัททำให้ไม่มีทางเลือกที่จะใช้ยาที่มีราคาต่ำกว่ามาทำการรักษาพยาบาล และทางฝ่ายรัฐเองก็ไม่ได้มีงบประมาณเพิ่มขึ้นในด้านนี้ด้วย

ทางด้านนิสิตนักศึกษา ได้มีการระดมความคิดในลักษณะการจัดสัมมนาทางวิชาการ การยื่นหนังสือแสดงการคัดค้านต่อเจ้าหน้าที่สูงส่งของไทย และต่อสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ นอกจากนี้ยังมีการเดินขบวนประท้วงการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร เป็นต้น

จากการสังเกตลักษณะข้อเรียกร้องของฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายคัดค้าน จะเห็นว่าฝ่ายสนับสนุนให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะกล่าวถึงข้อดีของการยอมรับสิทธิบัตรดังกล่าว ในขณะที่กว้าง ๆ เท่านั้น แต่จะไม่ลงลึกไปถึงตัวกฎหมายในแต่ละมาตรา ส่วนข้อดีต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีลักษณะจูงใจมากกว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้น ส่งเสริมด้านการลงทุน ส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี ในขณะที่ฝ่ายคัดค้านนั้นได้พยายามยืนยันข้อมูลต่าง ๆ ที่ทาง PPA จูงใจนั้นไม่เป็นความจริง นอกจากนี้ก็ยังได้กล่าวถึงในมาตรการที่มีการแก้ไขว่าเป็นการสร้างเงื่อนไขที่หลวมเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของบริษัทยาข้ามชาติอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะในมาตรการเกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิ ที่อยู่นอกเหนือการบังคับและการควบคุมจากรัฐ นอกจากนั้นแล้ว ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของกลุ่มคัดค้านก็คือ ข้อเรียกร้องที่ต้องการให้ฝ่ายรัฐเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณชน นักวิชาการด้วย แต่อย่างไรก็ตาม กลุ่มพลังทางสังคมที่ได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านเหล่านี้ก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายแต่อย่างไร ทั้ง ๆ ที่กลุ่มคัดค้านเหล่านี้ได้แสดงจุดยืนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทั้งประเทศก็ตาม ซึ่งอาจเป็นเพราะโครงสร้างส่วนบนทางการเมืองยังไม่เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มพลังทางสังคมเหล่านี้ก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะการเสนอแนวทางการตัดสินใจของรัฐอีกแนวทางหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม กลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐในการแก้ พ.ร.บ.สิทธิบัตรก็คือ กลุ่มธุรกิจส่งออกที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ ช่วงที่สหรัฐฯ ใช้มาตรา 301 เป็นเครื่องมือข่มขู่เกี่ยวกับการตอบโต้ทางการค้า ถ้าหากประเทศไทยไม่ให้การคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ซึ่งทางด้านสภาหอการค้าไทยได้เริ่มที่จะแสดงจุดยืนที่ชัดเจน โดยได้ออกมาสนับสนุนการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรด้วยเกรงว่าหากสหรัฐฯ ใช้มาตรา 301 แล้วจะเกิดผลกระทบทางการค้า ซึ่งความเกรงกลัวของกลุ่มธุรกิจส่งออกดังกล่าว เป็นผลมาจากสภาพการพึ่งพาสหรัฐฯ เป็นตลาดส่งออกในสัดส่วนที่สูงนั่นเอง อย่างไรก็ตามบทบาทของกลุ่มธุรกิจส่งออกที่ปรากฏขึ้นในรัฐบาลแต่ละช่วงแตกต่างกันไปสถานะและลักษณะรัฐไทย แต่ลักษณะทั่วไปคือลักษณะความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างกลไกของรัฐคือระบบราชการ โดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์กับกลุ่มธุรกิจเอกชน ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มธุรกิจส่งออกได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐด้วย ดังจะเห็น

ได้จากการมีการแต่งตั้งตัวแทนจากสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย เป็นคณะกรรมการร่างแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 เป็นต้น ซึ่งตัวแทนจากสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยนั้นในอดีตเคยเป็นอธิบดีกรมทะเบียนการค้านั่นเอง ในขณะที่เดียวกันคณะกรรมการร่างแก้ไขดังกล่าวก็มีได้ปรากฏว่ามีตัวแทนจากกลุ่มประชาชน เช่น ไม่มีองค์กรที่ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาเรื่องยาอย่างต่อเนื่องเข้าร่วมเพื่อกำหนดนโยบายดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยภายใต้แรงกดดันของสหรัฐานั้น นอกจากจะมีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาแล้ว ยังได้ขยายการคุ้มครองไปยังการประดิษฐ์อื่นๆ ได้แก่ อาหาร เครื่องดื่ม เครื่องจักรกล การเกษตร จุลชีพ และกรรมวิธีทางชีววิทยา ในการผลิตสัตว์หรือพืช(หมายถึงว่า พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ที่ได้จากการคิดค้นโดยทางวิศวกรรมพันธุศาสตร์ทั้งหลายจะถูกจำกัด และควบคุมโดยเจ้าของสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียว จะอนุญาตให้กระทำได้แก่เพียงการคัดเลือก การผสมพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ตามธรรมชาติเท่านั้น) นอกจากนั้นแล้วในมาตราอื่นที่เกี่ยวกับการบังคับใช้สิทธิ์ ก็มีการแก้ไขให้มีลักษณะเพื่อผูกขาดให้กับบรรษัทข้ามชาติอย่างแน่นหนามากขึ้นอีกเช่น

1.ได้แก้ไขโดยได้เพิ่มระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิบัตรจาก 15 ปีเป็น 20 ปี นั้นหมายถึงการขยายระยะเวลาการผูกขาดนั่นเอง

2.ได้แก้ไขให้ผู้ทรงสิทธิเท่านั้นมีสิทธิในการนำเข้า ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายสิทธิบัตร คือการให้สิทธิประโยชน์ตอบแทน เพื่อให้มีการใช้เทคโนโลยีทำการผลิตผลิตภัณฑ์นั้นภายในประเทศ ซึ่งจะเป็นการถ่ายทอดและพัฒนายกระดับเทคโนโลยีภายในประเทศ แต่การแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิของผู้ทรงสิทธิในการนำเข้าย่อมเป็นการบิดเบือนหรือใช้กฎหมายสิทธิบัตรในทางผูกขาดตลาดเพียงอย่างเดียวอย่างแท้จริง มิได้มีความพยายามที่จะก่อให้เกิดการลงทุนผลิตภายในประเทศแต่อย่างใด เพราะจะเกิดในกรณีที่ว่าผู้ที่นำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศแต่อย่างเดียวก็นำสิทธิผูกขาดในผลิตภัณฑ์นั้นๆ

3.กฎหมายสิทธิบัตรฉบับแก้ไข ได้ระบุว่า"ขอบเขตของการประดิษฐ์ที่ได้รับความคุ้มครองย่อมคลุมถึงลักษณะของการประดิษฐ์ที่แม้จะมีได้ระบุในข้อถือสิทธิโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเช่นเดียวกับลักษณะการประดิษฐ์ที่ระบุในข้อถือสิทธิ..." ซึ่งขัดกับหลักการของกฎหมายสิทธิบัตรสากลที่กำหนดให้ระบุข้อถือสิทธิที่ชัดเจนและเพียงพอมิใช่เปิดกว้างให้มีการตีความให้คลุมถึงลักษณะของการประดิษฐ์ที่แม้จะมีได้ระบุในข้อถือสิทธิด้วย หรือเปรียบเทียบอย่างง่ายกว่าเป็นการให้สิทธิผูกขาดแบบเป็นกลุ่ม เช่น สรรพคุณยาลดความดัน เมื่อได้สิทธิบัตรยากลุ่มนี้แล้ว บุคคลอื่นมิสามารถคิดค้นยาลดความดันนี้ได้ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้มีการปกปิดข้อมูล

มากขึ้น โดยที่สิทธิของผู้ทรงสิทธิที่ขยายเพิ่มขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการใช้สิทธิบัตรในทางที่ผิด เนื่องจากมีอำนาจผูกขาดตลาดมากขึ้น

4. ได้ขยายเวลาการบังคับใช้สิทธิจาก 3 ปีเป็น 4 ปี และยังเพิ่มเงื่อนไขการบังคับใช้สิทธิได้ต่อเมื่อผู้ขอใช้สิทธิดำเนินการติดต่อผู้ทรงสิทธิเสียก่อน ภายในเวลาอันสมควรมัน เท่ากับเป็นการขยายเวลาเพิ่มขึ้นไปอีกจาก 4 ปีไปเป็นไม่มีกำหนด เพราะระบุว่าเวลาอันสมควรเท่านั้น นอกจากนั้นยังได้ระบุหลักเกณฑ์การบังคับใช้สิทธิเพิ่มขึ้น ว่าการอนุญาตจะต้องไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งออก

5. จากหลักการของการเพิกถอนสิทธิบัตรในกฎหมายเดิมที่ว่า ถ้าไม่มีการผลิตภายในราชอาณาจักรหลังจาก 6 ปีนับจากวันออกสิทธิบัตรก็ให้เพิกถอนสิทธิได้ ซึ่งเป็นหลักการสากลของสิทธิบัตร เพื่อให้มีการนำสิทธิบัตรไปใช้ในการผลิตเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้น มิใช่ให้สิทธิบัตรเพื่อการผูกขาดตลาดโดยการนำเข้าสินค้าเท่านั้น แต่หลักการที่ถูกต้องนี้ได้ถูกแก้ไขใหม่ว่า "เมื่อพ้น 2 ปีนับแต่วันออกใบอนุญาตให้ใช้สิทธิตามมาตรา 50 แล้ว" ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้การเพิกถอนสิทธิไปผูกติดกับการบังคับใช้สิทธิแสดงว่า ถ้าไม่มีการบังคับใช้สิทธิแล้ว 2 ปี ก็ไม่สามารถเพิกถอนสิทธิบัตรได้ แม้จะไม่มีการผลิตภายในราชอาณาจักรก็ตาม

6. ร่างกฎหมายใหม่ได้ตัดมาตราที่อนุญาตให้มีการนำเข้าซ้อนได้ในกรณีไม่มีการผลิตหรือผลิตแต่ไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นมาตรการที่ดีในการป้องกันการใช้สิทธิบัตรในการผูกขาดตลาด โดยไม่มีการผลิตหรือผลิตไม่พอออกไป

ดังนั้นสิ่งที่อาจสรุปได้ก็คือ การยอมรับการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ก็เพื่อเกื้อกูลให้ผลประโยชน์แก่บรรษัทยาข้ามชาติเป็นสำคัญ ส่วนทางด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นอาจพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่ต้องแบกรับภาระกับราคาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่มีความจำเป็นในการรักษาโรค และในอีกลักษณะหนึ่งคือผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยาท้องถิ่น ที่จะยังคงมีสภาพพึ่งพาอย่างแนบแน่นต่อไปอีก

อย่างไรก็ตาม สามารถนำเสนอกลยุทธ์ที่บรรษัทยาข้ามชาติและสหรัฐฯ ได้ดำเนินการเรียกร้อง และกดดันเชิงนโยบายได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงกลุ่มสนับสนุนและคัดค้านการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522

	กลุ่มสนับสนุน	กลุ่มคัดค้าน
ฝ่ายนอกประเทศ	บรรษัทข้ามชาติสหรัฐฯ และมีประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรปและญี่ปุ่นให้การสนับสนุนรวมทั้งองค์การระหว่างประเทศ ได้แก่ WIPO รวมทั้งสมาคมหอการค้าประเทศต่าง ๆ ในประเทศไทย	-
ฝ่ายในประเทศ	สมาคมผลิตภัณฑ์เภสัชกรรม (PPA) กลุ่มธุรกิจส่งออกฝ่ายไทย	นักวิชาการ, บุคลากรทางการแพทย์, กลุ่มองค์กรเอกชน (กลุ่มศึกษาปัญหา, คอปส.) สมาคมไทยอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบัน (TPMA) นิสิตนักศึกษา สหภาพแรงงาน
ฝ่ายรัฐไทย	กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการต่างประเทที่มีท่าทีเห็นชอบด้วย	กระทรวงสาธารณสุข

ตารางที่ 6 แสดงเหตุผลของกลุ่มสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

ตาราง ก) แสดงเหตุผลของกลุ่มสนับสนุน

ลำดับที่	ประเภทของเหตุผล สมัยพลเอกเปรม
1	สหรัฐฯ ต้องการความเป็นธรรมจากนานาประเทศ โดยกล่าวหาว่าประเทศอื่นทำการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา
2	PPA กล่าวว่าการให้การคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยาจะทำให้ปัญหาระบบยาในประเทศหมดไป เช่น เป็นการควบคุมทะเบียนตำรับยาใหม่ และจะเป็นการให้ความเป็นธรรมกับ PPA มากขึ้น
3	ฝ่ายสนับสนุนได้เสนอบทความ โดยมีความเห็นว่าบรรษัทยาข้ามชาติมีต้นทุนสูงมากกว่าจะคิดค้นยาใหม่ได้ จึงต้องตั้งราคาแพง และกล่าวหากลุ่มที่ออกมาคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ เป็นกลุ่มที่เสียประโยชน์จากการลอกเลียนยาจากบรรษัทยาข้ามชาติ
4	กลุ่มสนับสนุนได้พยายามชี้แจงเหตุผลว่าการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ไม่ได้ทำให้ราคามีผลกระทบ เพราะส่วนใหญ่ยาในตลาดประเทศไทยนั้น ถึงร้อยละ 95 เป็นยาที่หมดอายุการคุ้มครองแล้ว และการให้สิทธิบัตรแก่ผลิตภัณฑ์ยานั้น ทางฝ่ายสนับสนุนได้กล่าวในตอนแรก ๆ ว่าจะไม่ผลย้อนหลัง นอกจากนั้นยังได้พยายามใช้หลักเศรษฐศาสตร์ชี้แจงว่าราคาจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ตลาด
5	ทางด้านกลุ่มธุรกิจเริ่มมีความหวาดหวั่นต่อคำขู่ของสหรัฐฯ ที่จะตัด GSP สินค้าไทยที่ส่งไปขายในตลาดสหรัฐฯ ถ้าหากประเทศไทยยังคงเพิกเฉยต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯต่อไป
6	ทางฝ่ายสหรัฐฯ ส่งเจ้าหน้าที่เพื่อมาเจรจากับฝ่ายไทยในลักษณะทวิภาคี โดยเฉพาะกรณีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา
7	PPA ได้พยายามแถลงการณ์สนับสนุนการยอมรับสิทธิบัตร โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ยานั้น จะเป็นการส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นและการลงทุน ทั้งยังเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่บรรษัทยาข้ามชาติ และเห็นว่าไม่มีผลกระทบด้านราคาที่สูงมากนัก เพราะยาที่มีการผลิตขายในตลาดยาเมืองไทยมีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ยังอยู่ในข่ายการคุ้มครองสิทธิบัตร

ลำดับที่	ประเภทของเหตุผล สมัยพลเอกเปรม
8	ทาง PPA ได้พยายามกระจายแนวความคิดเพื่อสนับสนุนการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เช่น การคิดค้นยาใหม่ของบริษัทยาข้ามชาติต้องใช้ทุนมหาศาล และใช้เวลายาวนาน 9-12 ปี และเมื่อไม่มีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา จะทำให้เกิดการลอกเลียนแบบที่ไม่ได้มาตรฐาน และขาดคุณภาพ และหากมีการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา จะกลับเป็นการส่งเสริมการลงทุนในประเทศไทย รวมไปถึงผลดีของการถ่ายทอดเทคโนโลยี การลงทุนค้นคว้าสิทธิบัตรวิจัยตัวยาในไทยมากขึ้น นอกจากนี้ทางกลุ่ม PPA ยังได้กล่าวทำลายความชอบธรรมของกลุ่มคัดค้านว่าเป็นกลุ่มหัวรุนแรงใช้แนวความคิดแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์อีกด้วย

ตารางที่ 7 แสดงกลยุทธ์ของกลุ่มสนับสนุนและกดดันให้รัฐไทยแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา

ตาราง ก) แสดงกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการเรียกร้องและกดดัน

ลำดับที่	กลยุทธ์ต่าง ๆ
1	สหรัฐฯ ใช้มาตรการทางการค้า โดยจะพิจารณาให้สิทธิพิเศษจีเอสพี แลกเปลี่ยนกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สหรัฐฯ
2	เปิดการเจรจากับนานาประเทศโดยใช้มาตรการทางการค้า จากข้อ 1)
3	PPA ส่งสมุดปกขาวเรียกร้องให้คุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา
4	ทางด้าน PPA และสภาหอการค้าอเมริกาในประเทศไทยได้เรียกร้องให้คณะกรรมการร่วมรัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ (กรอ.) ได้พิจารณาข้อเรียกร้องของฝ่ายตนอีกด้วย
5	เสนอบทความสนับสนุน
6	กลุ่มธุรกิจส่งออกจัดสัมมนาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาผลกระทบทางการค้า แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นแรกนั้น กลุ่มธุรกิจส่งออกยังมีได้ออกมาแสดงจุดยืนสนับสนุนอย่างชัดเจน
7	สหรัฐฯเองได้เริ่มที่จะทำการเจรจาในระดับทวิภาคีเพื่อการกดดัน
8	PPA และสภาหอการค้าอเมริกาในประเทศไทย ได้ร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศคือ องค์การคุ้มครองสิทธิบัตรระหว่างประเทศ (อินเตอร์เฟ็ท) ในลักษณะการจัดสัมมนา ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายของประเทศไทย เพื่อจะผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา และได้พบปะกับนักกฎหมายไทยอีกด้วย เพื่อกระจายแนวความคิด
9	ทางฝ่ายสหรัฐฯได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับมาตรการทางการค้าที่แข็งแกร่งขึ้น รวมถึงการตอบโต้ประเทศที่สหรัฐฯ เห็นว่าทำการค้าไม่เป็นธรรมดังกล่าวนี้จะถูกไต่สวนโดยสหรัฐฯ และใช้มาตรการลงโทษ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้ได้รวมเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาไว้ด้วย
10	การลอบบี้โดยนักธุรกิจชาวอเมริกาได้พยายามเข้าพบกับหน่วยราชการไทย ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ พาณิชย์ เกษตรและสหกรณ์ สาธารณสุข เพื่อต้องการให้ประเทศไทยยอมรับเรื่องสิทธิบัตร-ลิขสิทธิ์ เป็นไปตามความต้องการของรัฐ

- 11 USA ได้พยายามผลักดันการเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในแอกต์ แม้จะได้รับการคัดค้านจากประเทศกำลังพัฒนา
- 12 ทางด้านองค์การระหว่างประเทศ คือ WIPO ได้พยายามผลักดันให้ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก โดยเฉพาะผ่านทางกระทรวงพาณิชย์
- 13 ทางด้าน PPA ได้ดำเนินการ Lobby ทั้งผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและเจ้าหน้าที่ระดับสูง แม้ว่าเจ้าหน้าที่ฝ่าย PPA จะได้พยายามปฏิเสธก็ตาม
- 14 ทางด้าน PPA ยังได้ทำการเคลื่อนไหวโดยการกระจายแนวความคิด ด้วยลักษณะการร่วมมือกับกรมทะเบียนการค้าจัดสัมมนาด้วยกัน รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการประชาคมยุโรป (อีอีซี) โดยทาง PPA เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด
- 15 ส่วนทางด้านสหรัฐฯ บริษัทฯ ข้ามชาติได้ยื่นฟ้องประเทศไทยต่อ USTR เพื่อให้พิจารณาตัดสิทธิ GSP เพราะประเทศไทยไม่มีความคืบหน้าในการผลักดันให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา
- 16 PPA สร้างความร่วมมือกับหอการค้าประเทศต่าง ๆ ร่วมกันจัดทำเอกสารสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาเสนอเจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงสาธารณสุข พาณิชย์ การต่างประเทศ อุตสาหกรรม สมาชิกสภาผู้แทนฯ บางท่าน และนักการเมือง โดยเอกสารดังกล่าวได้เรียกร้องระยะคุ้มครองจาก 17 ปี เป็น 20 ปี และยังคงให้เหตุผลในทำนองเดิมว่า การคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น จะไม่กระทบกระเทือนต่อราคาขาย เพราะเป็นการคุ้มครองเฉพาะยาใหม่เท่านั้น โดยกล่าวว่า กลไกการตลาดจะควบคุมราคาขายโดยอัตโนมัติ และยิ่งอ้างว่า ยาที่มีสิทธิบัตรคุ้มครองจะมีความปลอดภัยสูงกว่า เพราะการมีสิทธิบัตรจะทำให้มีการควบคุมการผลิตอย่างเข้มงวด พร้อมทั้งยังเป็นการจูงใจให้มีการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้นด้วย และไม่มีผล กระทบต่ออุตสาหกรรมยาในประเทศ เพราะตำรับยาที่ผลิตในขณะนั้น ร้อยละ 97.5 เป็นตำรับยาที่หมดอายุการคุ้มครองสิทธิบัตรในประเทศอื่นแล้ว
- 17 WIPO ได้ผลักดันให้ประเทศไทยยอมรับการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา โดยการเคลื่อนไหวในลักษณะร่วมกับหน่วยงานของรัฐคือ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ จัดสัมมนาด้วยกัน โดย WIPO เป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการสัมมนา ซึ่งมีสถานายความแห่งประเทศไทย สมาคมเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และลิขสิทธิ์แห่งประเทศไทย เข้าร่วมสัมมนาด้วย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการทำสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยีในลักษณะอื่น ๆ

ลำดับที่	กลยุทธ์ต่าง ๆ
18	รัฐอเมริกากดดันฝ่ายไทยออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา โดยสหรัฐฯข่มขู่ว่าจะใช้อำนาจตามกฎหมายการค้าของสหรัฐฯ ซึ่งมีมาตรการตอบโต้หลายประการ เช่น ตัดสิทธิ GSP
ลำดับที่	กลยุทธ์ในการเรียกร้องและกดดันของกลุ่มสนับสนุนสมัยพลเอกชาติชาย
1	ทางฝ่าย USA ได้เรียกร้องการคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างที่ประเทศไทยยังไม่ต้องการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 โดยทางสหรัฐฯเห็นว่า ข้อเรียกร้องนี้เป็นมาตรการผ่อนคลายน้อยเกินไป นอกจากนั้น ทาง USA ยังได้กดดันโดยได้กำหนดระยะเวลาการแก้ไขและออกกฎหมายด้วย และต่อมา USA ก็ประกาศให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ถูกจับตามองอย่างใกล้ชิด เพื่อบีบให้ฝ่ายไทยเร่งมือให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ
2	ในขณะที่ทางฝ่ายไทยโดยเฉพาะกระทรวงพาณิชย์ สาธารณสุข ได้ขานรับข้อเสนอของสหรัฐฯดังกล่าว โดยทางกระทรวงสาธารณสุขได้เพิ่มมาตรการต่าง ๆ อีกชุดหนึ่ง นั่นคือ ขั้นตอนการปรับปรุงการขึ้นทะเบียนยา คือยาใหม่ที่ขอขึ้นทะเบียนจะต้องใช้เฉพาะในโรงพยาบาล เพื่อติดตามความปลอดภัยหลังการใช้ และรายงานข้อมูลการใช้ยาในประเทศไทยอย่างต่ำ 2 ปี ถ้าหากหลักฐานที่นำเสนอยังไม่เป็นที่พอใจอาจจะไม่ได้รับการขึ้นทะเบียน ส่วนยาที่เลียนแบบนั้น จะขอขึ้นทะเบียนได้หลังสิ้นสุดวาระการติดตามผลยาใหม่ และต้องเสนอข้อมูลศึกษาประสิทธิภาพของยาเปรียบเทียบกับยาค้นกำเนิด ซึ่งประเด็นนี้สหรัฐฯ จึงไม่พอใจ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการชั่วคราวนี้ ได้ถูกประกาศใช้ในเวลาต่อมา
3	แม้ว่าทางฝ่ายไทยจะประกาศยินยอมแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในแต่ละประเภทแล้ว ทางฝ่ายสหรัฐฯยังได้คัดค้านและแทรกแซงการประกาศใช้บังคับกฎหมาย
4	ต้นปี 2534 ทาง PMA ของสหรัฐฯ ได้ยื่นฟ้องต่อ USTR กรณีที่ประเทศไทยไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา และทาง USTR ได้รับเรื่องฟ้องร้องดังกล่าว

ลำดับที่ กลยุทธ์ในการเรียกร้องและกดดันของกลุ่มสนับสนุนในช่วงหลังปฏิวัติ 22 กุมภาพันธ์ ถึง 2535

- 1 สหรัฐฯ ยังคงดำเนินการเจรจาด้วยเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการกดดันก็คือ มาตรา 301 ที่จะตอบโต้ทางการค้าแก่ประเทศไทย หากฝ่ายไทยไม่เร่งรัดเรื่องการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อให้คุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยมีค่าที่โอนอ่อนมากขึ้น ทาง USA ก็ได้เพิ่มข้อเรียกร้องในเรื่องอื่นเพิ่มขึ้น เช่น ไม่ต้องการให้มีเงื่อนไขการบังคับใช้สิทธิให้คุ้มครองย้อนหลัง
-

ตารางที่ 8 แสดงเหตุผลของกลุ่มคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

ประเภทของเหตุผลของกลุ่มคัดค้านสมัยพลเอกเปรม

ลำดับ

- 1 นักวิชาการเห็นว่านอกจากราคาจะแพงขึ้นแล้ว ยังเป็นการซ้ำเติมปัญหาทางด้านสาธารณสุขอีกด้วย การแก้ไขกฎหมายเป็นการให้ผลประโยชน์แก่บรรษัทข้ามชาติฝ่ายเดียว และสภาพสิทธิบัตรในปัจจุบันอยู่ในครอบครองของประเทศพัฒนาและบรรษัทข้ามชาติ ซึ่งมีอำนาจทางเศรษฐกิจสูงที่จะหาผลประโยชน์ในทางมิชอบจากระบบสิทธิบัตร โดยอาศัยการผูกขาดทางเทคโนโลยีโดยไม่ได้เป็นการส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและการผลิตในประเทศกำลังพัฒนา นอกจากนั้นในตัวสิทธิบัตรเองมีการเปิดเผยข้อมูลไม่เพียงพอที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ขออนุญาตใช้สิทธิ นอกจากนั้นยังมีเงื่อนไขที่มีลักษณะกีดกันผู้ใช้ เช่น การจำกัดตลาด บังคับซื้อวัตถุดิบการผลิต และเครื่องจักร และเทคโนโลยีเหล่านี้ก็ล้วนแต่พัฒนามาจากพื้นฐานทางเทคโนโลยีของประเทศพัฒนาแล้ว จึงมักไม่สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่มีของประเทศกำลังพัฒนา ดังนั้น กลุ่มนักวิชาการจึงเห็นว่าพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ที่ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิบัตรกรรมวิธีการผลิตนั้น เป็นการเพียงพอและเป็นธรรมอยู่แล้ว และไม่เห็นด้วย การคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาในระบบยาในประเทศไทย ส่วนการแลกเปลี่ยนระหว่าง GSP กับการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้นทางกลุ่มนักวิชาการไม่เห็นด้วย เพราะ GSP เป็นสิ่งไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับมติของ USA ฝ่ายเดียวเท่านั้น นอกจากนั้นแล้วยังเห็นว่ากรยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะเป็นเหตุให้เศรษฐกิจไทยตกอยู่ในสภาพภาวะพึ่งพาต่างประเทศและเป็นการขัดขวางการพัฒนาอุตสาหกรรมยาไทย
- 2 TPMA เห็นว่าหากมีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะทำให้ราคาแพงขึ้น จากการผูกขาดสารเคมีภัณฑ์ที่นำมาผลิตในประเทศ แต่เพียงผู้เดียว ทำให้การกำหนดราคาเป็นไปตามความพอใจ และประชาชนจะต้องใช้ยาแพง โดยไม่มีทางเลือก โรงงานยาในประเทศไทยไม่สามารถจะผลิตยาออกขายในราคาต่ำได้ เพราะถ้าจะผลิตต้องจ่ายค่าสิทธิบัตร ซึ่งยาในราคาต่ำยังจำเป็นต่อนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่มีงบประมาณไม่มากนัก นอกจากนั้นสภาพของอุตสาหกรรมยาไทยก็ยังไม่สามารถพึ่งตนเองได้
- 3 สื่อมวลชน เสนอบทความ โดยมีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาเรื่องราคาภายหลังการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา
- 4 นิสิตนักศึกษาและสหภาพแรงงาน ได้ร่วมกันออกแถลงการณ์คัดค้านการยอมรับสิทธิ

- บัตรผลิตภัณฑ์ยา เพราะเห็นว่า จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และชีวิตของประชาชน
- 5 ทางด้าน TPMA ได้พยายามแถลงการคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เพราะจะมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยาในประเทศอย่างรุนแรง ราคาจะสูงขึ้นจนถึงระดับที่ควบคุมไม่ได้ เพราะต้องเสียค่าสิทธิบัตร การจัดซื้อวัตถุดิบ ซึ่งค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้น เนื่องจากการซื้อกับเจ้าของสิทธิบัตรราคาจะแพงมากกว่าซื้อจากตลาดปกติ และไม่เชื่อว่าหากมีการคุ้มครองแล้ว จะมีการลงทุนมากมายตามที่ PPA กล่าวอ้าง เพราะสาเหตุสำคัญในการจูงใจให้มีการลงทุนนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และลักษณะตลาดมากกว่าเรื่องสิทธิบัตร ส่วนในเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีก็มีอุปสรรค เพราะมีข้อจำกัดในสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิจำนวนมาก จนทำให้ผู้ได้รับอนุญาตไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้ เช่น การกำหนดให้มีการจำกัดส่งออก จำกัดปริมาณซื้อ ขาย เป็นต้น และจากที่ทาง PPA กล่าวว่า หากไม่มีสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะทำให้มาตรฐานของยาในประเทศต่ำนั้น ทาง TPMA กลับเห็นว่าอุตสาหกรรมยาในประเทศถูกคุกคามอย่างแท้จริง โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหาร และยา กระทรวงสาธารณสุข และประโยชน์ที่แท้จริงคือ ผู้ทรงสิทธิบัตรคือ บรรษัทข้ามชาติ และผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ประชาชนผู้บริโภคยาจากราคาที่แพงขึ้น และรวมไปถึงการขาดดุลทางการค้าของประเทศ เนื่องจากประเทศไทยยังต้องพึ่งพาวัตถุดิบทางยาสูบ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ากลุ่มบริษัทยาท้องถิ่น ไม่ได้ทำการเคลื่อนไหวที่คึกคักนัก เพียงแต่มีจุดยืนในการคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

ลำดับ	เหตุผลของกลุ่มคัดค้าน สมัยพลเอกชาติชาย
1	ในกรณีมาตรการชั่วคราวในการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้น ทางด้านกลุ่มนิสิตนักศึกษาไม่เห็นด้วย เพราะประการแรกมาตรการชั่วคราวดังกล่าวยังไม่เป็นที่เปิดเผย ยังไม่มีการพิจารณาอย่างรอบด้าน และมาตรการชั่วคราวก็ยังเป็นการผูกขาดการขายยาในช่วงหนึ่ง ทำให้ยามีราคาแพง และในระหว่างที่มีการคุ้มครองชั่วคราวนั้น ก็จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลที่ใช้ขึ้นทะเบียนข้อมูลเกี่ยวกับตำรับยา และยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในประเทศ
2	กลุ่มนักวิชาการ ได้เสนอบทความคัดค้านมาตรการชั่วคราว
3	TPMA คัดค้านมาตรการชั่วคราว ซึ่งทั้งกลุ่มนักวิชาการ และ TPMA เห็นว่าการผูกขาดดังกล่าวจะทำให้ยาราคาสูงขึ้น รวมทั้งระยะที่ทำการควบคุมการใช้ยานั้น อาจจะไม่สิ้นสุด เปรียบเสมือนการให้อายุสิทธิบัตรที่ไม่มีกำหนด และการไม่เปิดเผยข้อมูลของทะเบียนยาก็นับเป็นการยากที่จะเข้าไปตรวจสอบ

-
- ลำดับ ประเภทของเหตุผลของกลุ่มคัดค้านในช่วงหลังปฏิวัติ 22 กุมภาพันธ์ 2534 ถึง 2535
-
- 1 นักวิชาการ เชื่อว่ากฎหมายสิทธิบัตร พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 มิได้ขัดกับหลักกฎหมายสิทธิบัตรระหว่างประเทศ และอนุสัญญาระหว่างประเทศ หากมีการแก้ไข จะทำให้ราคาขายในประเทศแพงขึ้น และการไม่ยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ก็มิได้หมายความว่ามีการผลิตยาปลอม หรือยาดี้อยู่คุณภาพ เพราะยาที่ผลิตในประเทศไทยนั้นมีคุณภาพถูกต้องตามหลักกฎหมายการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาจะกระทบต่ออุตสาหกรรมยาในประเทศ พฤติกรรมการสั่งยาของแพทย์ไทย เนื่องด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดของบริษัทข้ามชาติมักจะทำให้สิทธิพิเศษกับแพทย์ผู้สั่งซื้อยาจากบริษัทข้ามชาติ
 - 2 ในขณะที่ทางฝ่ายกระทรวงพาณิชย์ได้พยายามเร่งรัดการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ทางฝ่ายนักศึกษาได้กล่าวว่า รัฐบาลนายอานันท์เป็นรัฐบาลที่มาจากการแต่งตั้งไม่ควรเร่งดำเนินการตัดสินใจเชิงนโยบายควรรอให้มีรัฐบาลจากการเลือกตั้งโดยเร็ว
-

ตารางที่ 9 แสดงการเคลื่อนไหวของการคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา

ลำดับ	ลักษณะการเคลื่อนไหวคัดค้าน
1	TPMA ออกมาแถลงการคัดค้านข้อเรียกร้องของ PPA
2	กลุ่มนักวิชาการจัดสัมมนาเชิงวิชาการ สรุปผลการประชุม และจัดทำหนังสือยื่นแก่ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข พาณิชย์ การต่างประเทศ ประธานวุฒิสภา ประธานผู้แทนราษฎร เป็นต้น
3	สื่อมวลชนเสนอบทความคัดค้านการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา
4	นิสิตนักศึกษาพร้อมกับสหภาพแรงงานออกแถลงการณ์
5	ทางด้านกลุ่มนักวิชาการได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นโครงการศึกษาปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะศึกษาปัญหาดังกล่าว และนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้แก่นักธุรกิจทั่วไป และประชาชน
6	ทางด้านแพทยสภา ได้มีการประชุมกันในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิบัตรยา โดยทางแพทยสภา ได้ตั้งคณะอนุกรรมการขึ้นมาเพื่อศึกษาเรื่องนี้ และผลการศึกษาดังกล่าวได้ส่งถึงรัฐบาลเพื่อแสดงจุดยืนที่ชัดเจนให้แก่รัฐบาลในแง่ผลประโยชน์ของประชาชน ที่จะไม่แก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522
7	TPMA ได้จัดทำสมุดปกน้ำเงิน เสนอเรื่อง “ทำทีของสมาคมไทยอุตสาหกรรมผลิตยาแผนปัจจุบันต่อทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเอกสารดังกล่าวเป็นการรวบรวมข้อมูลและผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยาและประชาชนไทย
8	ทางด้านกลุ่มนักวิชาการได้จัดสัมมนาทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และยังคงมีการแลกเปลี่ยนความรู้ และปัญหาทางด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของแต่ละประเทศในแถบเอเชีย โดยมีความเห็นร่วมกันว่าในเรื่องยานั้นไม่ควรให้สิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เพราะจะมีผลทำให้ยามีราคาแพงส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการคิดค้นพัฒนา และไม่เกิดการถ่ายทอดทางเทคโนโลยี ไม่ได้สนับสนุนให้มีการลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นแล้วนักวิชาการยังเสนอว่าไม่ควรจะเจรจากับสหรัฐฯ ในลักษณะทวิภาคี เพราะจะทำให้อำนาจการต่อรองของประเทศไทยลดน้อยลง อย่างไรก็ตามการตกลงในระดับพหุภาคี กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาเห็นว่าไม่ควรนำเรื่องสิทธิบัตรด้านยามาอยู่ในการประชุมแกตต์ เพราะเห็นว่ามืองค์การทรัพย์สินทางปัญญา (ไวยโป) คูแผลอยู่ แต่กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วเห็นว่าควรจะมีการตกลงเรื่องสิทธิบัตรด้านยาในแกตต์ เพราะจะมีผลการแลกเปลี่ยนทางการค้าได้ด้วย

- ลำดับ ลักษณะการเคลื่อนไหวของกลุ่มคัดค้านในสมัย พลเอกชาติชาย
- 1 นิสิต นักศึกษา ได้เคลื่อนไหว โดยประท้วงที่หน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย และได้ยื่นหนังสือประท้วงต่อเจ้าหน้าที่สถานทูต
 - 2 TPMA ทำหนังสือแสดงท่าทีของสมาคมถึงกระทรวงพาณิชย์แล้วว่าไม่เห็นด้วย เพราะจะทำให้ยามีราคาแพงขึ้น และประชาชนไม่มีสิทธิที่จะเลือกซื้อหาายที่มีคุณภาพเหมือนกัน แต่ราคาถูกกว่าได้
 - 3 กลุ่มนักวิชาการได้เสนอบทความตามหน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะยอมรับมาตรการชั่วคราว แต่ในขณะที่เดียวกันจากจุดเด่นของมาตรการชั่วคราวทำให้มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเสนอให้จัดทำเป็นมาตรการถาวรในบางส่วนไว้
 - 4 สหภาพแรงงานรัฐวิสาหกิจได้ยื่นหนังสือต่อกรมการค้าต่างประเทศเพื่อคัดค้านมาตรการชั่วคราว และการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา

- ลำดับ การเคลื่อนไหวของกลุ่มคัดค้านในช่วงหลังการปฏิวัติ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2534 ถึง 2535
- 1 กลุ่มนิสิต นักศึกษา ได้ยื่นจดหมายประท้วงการข่มขู่ของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทย กรณีการใช้มาตรการ 301 กดดันให้ประเทศไทยแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ให้เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐฯ

ตารางที่ 10 แสดงบทบาทฝ่ายอำนาจรัฐทั้งส่วนที่สนับสนุน และคัดค้านต่อการใช้เหตุผล และการตัดสินใจเชิงนโยบายในช่วงรัฐบาลแต่ละคณะ

คณะรัฐบาล	ฝ่ายสนับสนุน (กระทรวงพาณิชย์)	ฝ่ายคัดค้าน (กระทรวงสาธารณสุข)
รัฐบาลพลเอกเปรม	<p>กระทรวงพาณิชย์ และการต่างประเทศ มีท่าทีคล้อยตามความต้องการของรัฐบาลอเมริกา และ PPA เพราะเกรงผลกระทบถ้า USA ตัด GSP และต่อมาทางกระทรวงพาณิชย์ก็ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ มีอธิบดีกรมทะเบียนการค้า เป็นประธาน มุ่งพิจารณาในประเด็นสิทธิบัตรยาเป็นหลัก โดยการเปรียบเทียบระหว่างผลเสียจากการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยากับผลประโยชน์ทางการค้าเท่านั้น โดยสรุปว่าจะเสียผลประโยชน์ทางการค้ามากกว่า</p> <p>ในขณะที่ TPMA บอกว่าสิทธิบัตรน่าจะมีผลเสียมากกว่า และการยอมรับสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยากี่มิใช่หลักประกันว่า สหรัฐฯ จะหยุดยั้งการบีบประเทศไทยในเรื่องอื่นอีก</p> <p>อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมานั้น กระทรวงพาณิชย์ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก WIPO โดยคาดว่าจะได้รับการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ</p>	<p>กระทรวงสาธารณสุขได้แสดงทัศนคติไม่เห็นด้วยกับการแก้ไข พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ.2522 เพื่อคุ้มครองผลิตภัณฑ์ยา เพราะจะทำให้ยามีราคาแพงขึ้น ในขณะที่งบประมาณที่ใช้เกี่ยวกับยารักษาโรคในประเทศค่อนข้างจำกัด และจะเป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาท้องถิ่นด้วย</p>

คณะรัฐบาล	ฝ่ายสนับสนุน (กระทรวงพาณิชย์)	ฝ่ายคัดค้าน (กระทรวงสาธารณสุข)
	<p>ในขณะที่นักวิชาการกลับคัดค้าน เพราะเห็นว่าจุดมุ่งหมายของการดำเนินงานของ WIPO ก็เพื่อนำมาประเทศให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในแนวทางเดียวกับประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่สหราชอาณาจักรแห่งประทศไทยสนับสนุนแนวความคิดดังกล่าว</p>	
<p>รัฐบาลพลเอกชาติชาย ได้ประกาศจุดยืนในการแก้ไขปัญหาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา โดยผ่านเวทีการเจรจา ระหว่างประเทศ คือ การเจรจาพหุภาคีรอบ อูรุกวัย แต่ทางฝ่าย สหรัฐฯ ไม่สามารถรับได้</p>	<p>กระทรวงพาณิชย์และกระทรวง การต่างประเทศ ต่างมีท่าทีที่ ต้องการทำตามความต้องการของ สหรัฐฯ โดยเฉพาะเกรงว่าจะส่ง ผลกระทบต่อการส่งออกของสินค้า ไทยไปสหรัฐฯ โดยจะเห็นได้ว่า ก่อนที่ USA จะประกาศผลการ พิจารณาดัดสิทธิ GSP ทางฝ่าย ไทยก็รีบที่จะดำเนินการเจรจากับ สหรัฐฯ โดยโอนอ่อนตามความต้องการของสหรัฐฯ</p> <p>นอกจากนั้นแล้ว ทางด้าน กระทรวงพาณิชย์ยังได้ผลักดันการจัดตั้งสำนักงานทรัพย์สินทาง ปัญญาอีกด้วย และต่อมา กระทรวงพาณิชย์ได้ประกาศผล การตัดสินใจเพื่อแจ้งให้แก่สหรัฐฯ ทราบถึงความคืบหน้าในการให้ ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา</p>	<p>กระทรวงสาธารณสุขขานรับ มาตรการชั่วคราวเพื่อต้องการลด ปัญหาการกีดกันทางการค้า และ ยอมรับว่าบางส่วนของมาตรการชั่วคราวเป็นการปรับปรุงระบบยาใน ประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม ยัง เห็นว่าไม่ควรแก้ไขพ.ร.บ.สิทธิ บัตร พ.ศ.2522</p>

คณะรัฐบาล	ฝ่ายสนับสนุน (กระทรวงพาณิชย์)	ฝ่ายคัดค้าน (กระทรวงสาธารณสุข)
<p>โดยทางฝ่ายไทยจะทำการยกร่างแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาทุกประเภท โดยคาดว่าจะใช้เวลา 2 ปี และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นเพื่อบำเนิการยกร่างกฎหมายดังกล่าว และในช่วงปลายสิทธิบัตรฉบับใหม่ได้เสร็จสิ้นลงได้เตรียมนำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่ออนุมัติ และจะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและทรัพย์สินทางปัญญาอีกครั้ง ก่อนที่จะนำเสนอต่อรัฐสภาต่อไปนั้น ได้เกิดการปฏิวัติเสียก่อน อย่างไรก็ตามร่างกฎหมายสิทธิบัตรฉบับใหม่นั้นเป็นร่างกฎหมายที่โอนอ่อนตามข้อเสนอของ สหรัฐฯทุกเรื่อง เช่น การขยายขอบเขตประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่จะให้ความคุ้มครองขยายระยะเวลาการคุ้มครองบทบาทของรัฐในการบังคับใช้สิทธิก็มีความซับซ้อน และยุ่งยากขึ้นในกรณีที่มีการฟ้องร้องเรื่องการละเมิดสิทธิบัตรยา ผู้ถูกกล่าวหาจะต้องรับภาระพิสูจน์ตัวเอง เป็นการสร้างภาระให้แก่ จำนวนเพียงผิด การทาง</p>		

กฎหมายอีกด้วย

คณะรัฐบาล	ฝ่ายสนับสนุน (กระทรวงพาณิชย์)	ฝ่ายคัดค้าน (กระทรวงสาธารณสุข)
<p>รัฐบาลนายอานันท์ มี สภาวะรัฐเป็นรัฐบาล ประกอบไปด้วยกลุ่ม นักธุรกิจเป็นสำคัญ โดยเฉพาะธุรกิจส่งออก .จึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะเกิดกับภาค ธุรกิจส่งออก หาก ประเทศไทยไม่เร่ง แก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรตามความต้องการ ของรัฐอเมริกา</p>	<p>กระทรวงพาณิชย์ได้เร่งที่จะ แก้ไขพ.ร.บ.สิทธิบัตรต่อไป เพื่อ เร่งให้ทันก่อนกำหนดที่ USA จะ ตัดสินใจตอบโต้ทางการค้ากับฝ่าย ไทย โดยเนื้อหาของร่างกฎหมาย สิทธิบัตรมีลักษณะโอนอ่อนตาม ความต้องการของสหรัฐโดยมิได้ จัดหามาตรการอื่น ๆ มารองรับกับ ปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นภายหลังการแก้พ.ร.บ.สิทธิบัตร พ.ศ. 2522</p>	<p>ส่วนจุดยืนของกระทรวงสา ธารณสุข ในขั้นแรกนั้น สังเกตได้ จากการมอบหมายเรื่อง การพิจารณาสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาให้ รัฐมนตรีช่วยกระทรวงสาธารณสุข รับผิดชอบ ซึ่งได้ประกาศจุด ยืนยันว่า ไม่เห็นด้วยกับการแก้ ไขพ.ร.บ.สิทธิบัตร และควรจะมี บทเฉพาะกาลกำหนดระยะเวลา การใช้บังคับอย่างน้อย 4 ปี ถ้า จากจุดยืนดังกล่าวนี้ได้ขัดแย้งกับ กระทรวงพาณิชย์ รวมทั้งคณะ รัฐบาลด้วย รัฐบาลจึงตั้งเรื่องคัง กล่าวกลับมาที่รัฐมนตรีกระทรวง สาธารณสุขที่มีจุดยืนไม่ชัดเจน เป็นผู้รับผิดชอบแทน และสังเกต ได้ว่าในประเด็นระยะเวลาบังคับ ใช้ 180 วัน เช่นเดียวกับกฎหมาย ทั่ว ๆ ไป</p>

5.5 สถานะและลักษณะรัฐไทยและกลไกของรัฐ

จากลักษณะโดยทั่วไปในประเทศกำลังพัฒนานั้น รัฐได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยการเร่งรัดพัฒนาประเทศจากนโยบายการพัฒนาทางด้านการส่งออก ซึ่งลักษณะเช่นนี้ปรากฏขึ้นในประเทศไทยเช่นกัน และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับกลุ่มธุรกิจส่งออกมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน โดยรัฐไทยได้มีส่วนในการส่งเสริมธุรกิจส่งออกเป็นอย่างดี และมีการสร้างกระแสแนวความคิดว่า เศรษฐกิจการส่งออกเป็นเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งนำไปสู่การจ้างงานในประเทศด้วย การแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรของไทยในครั้งนั้นก็เช่นกัน ทางด้านรัฐไทยได้ให้ความสำคัญกับประเด็นทางการค้ามากกว่าที่จะศึกษาและพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับระบบสิทธิบัตร ที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้าง รวมทั้งยังมีการแก้ไขกฎหมายที่เกินขอบเขตที่เป็นสากลหลายเรื่อง เช่น การคุ้มครองย้อนหลัง แม้ไม่ได้กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. สิทธิบัตร แต่กลับปรากฏในกฎกระทรวงเป็นต้น อย่างไรก็ตามในช่วงปี พ.ศ. 2528-2535 มีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลถึง 4 ครั้ง ทำให้จุกยึ้นในการตัดสินใจเชิงนโยบายนั้นค่อนข้างที่จะผันแปรตามแต่ละคณะรัฐบาล

5.4.1 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์(ในช่วงพ.ศ.2528-2531)

ในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ข้าราชการประจำมีบทบาทที่โดดเด่นและมีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มธุรกิจส่งออก การแก้ไขกฎหมายด้านทรัพย์สินทางปัญญา ก็เป็นไปในแนวทางที่ต้องการลดการกดดันจากมาตรการทางการค้า โดยเฉพาะในช่วงปลายสมัยรัฐบาลได้มีการประกาศจะแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 และได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการยกร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ด้วย

5.4.2 รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ(2531-2534)

รัฐบาลพลเอกชาติชาย เป็นคณะรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง โดยมีพรรคชาติไทยเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่มีกลุ่มสนับสนุนที่มาจากกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ ที่มีใช้ลักษณะธุรกิจขายข้ามชาติ แต่ลักษณะที่โดดเด่นของรัฐบาลชาติชายก็คือ มีการจัดตั้งทีมที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการและรับฟังความคิดเห็นของนักวิชาการ โดยทีมดังกล่าวนี้เป็นคนรุ่นใหม่เสนอเทคนิคการเจรจาระหว่างประเทศ ดังนั้นการเรียกร้องของสหรัฐฯ ในประเด็นเรื่องสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยานั้นซึ่งได้รับการคัดค้านจากทีมที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีโดย

ได้เสนอแนวความคิดที่ว่าควรรนำเรื่องดังกล่าว เข้าสู่การพิจารณาของแกตต์ โดยทางฝ่ายไทย จะยินยอมทำตามข้อตกลงที่มีลักษณะเป็นสากลเท่านั้น ซึ่งเสมือนเป็นยี่เวลาเพื่อการต่อรองต่อไป แต่อย่างไรก็ตามจุดยืนของกลุ่มที่ปรึกษาได้เกิดความขัดแย้งกับแนวทางปฏิบัติของพรรคกิจสังคมที่ต้องการโอนอ่อนตามสหรัฐฯ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจส่งออก โดยพื้นฐานแล้วพรรคการเมืองที่มีกลุ่มธุรกิจการค้าส่งออกสนับสนุนประกอบด้วยพรรคกิจสังคมเป็นพรรคการเมืองที่ครองอำนาจในกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน แต่อย่างไรก็ตามการตัดสินใจขั้นสุดท้ายนั้นมาจากนายรัฐมนตรี

5.4.3 รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน(พ.ศ.2534-2535)

คณะรัฐบาลโดยการนำของนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นคณะรัฐบาลที่มีสถานะจากการแต่งตั้งในช่วงที่ประเทศไทยต้องประสบปัญหาทางการเมือง โดยได้ดำเนินการตัดสินใจทางด้านนโยบายในหลายๆเรื่อง แม้เพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ รวมทั้งการตัดสินใจผ่านร่างแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรอย่างรวดเร็ว ด้วยทัศนคติที่ต้องการลดแรงกดดันทางการค้าจากสหรัฐฯ นอกจากนี้ยังได้ใช้เทคนิคในการปกปิดรายละเอียดเกี่ยวกับร่างแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร ทั้งนี้เพื่อมิให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย และเพื่อสกัดกั้นการแสดงความคิดเห็นจากกลุ่มคัดค้าน และยังได้สร้างภาพว่ารัฐบาลได้ไตร่ตรองเป็นอย่างดี เพราะได้ให้หลายฝ่ายศึกษาก่อนการตัดสินใจ ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นก็คือ รัฐบาลได้หันมาใช้ท่าทีปรึกษาหารือและให้กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการศึกษาเรื่องนี้โดยละเอียด เช่นกรณีที่กระทรวงสาธารณสุขเองได้มอบหมายให้รัฐมนตรีช่วยการ รับผิดชอบในเรื่องนี้ และรัฐมนตรีช่วยได้แสดงจุดยืนที่คัดค้านการยอมรับผลิตภัณฑ์ยาเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนใหญ่ของประชาชนอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีจุดยืนไม่ตรงกับกระทรวงพาณิชย์ หรือกล่าวได้ว่าไม่ตรงกับจุดยืนของคณะรัฐบาลชุดนี้ จึงได้มีการดึงเรื่องกลับไปให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขดำเนินการเสีย เพราะรัฐมนตรีว่าการนั้นไม่มีจุดยืนในเรื่องนี้เด่นชัด และมีความพยายามที่จะเร่งรัดให้ร่างพระราชบัญญัตินี้ผ่านคณะรัฐมนตรีโดยเร็ว ส่วนทางด้านกระทรวงพาณิชย์ยังมีทัศนคติที่ผิดพลาดโดยมองว่าประเทศไทยละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯจริง นอกจากนั้นแล้วลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งก็คือ คณะรัฐบาลนายอานันท์ ประกอบไปด้วยบุคคลที่เกี่ยวกันอยู่กับแวดวงธุรกิจขนาดใหญ่ และธุรกิจข้ามชาติ เช่น ตัวนายกรัฐมนตรีเอง นายอานันท์ ปันยารชุนคืออดีตประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ในขณะที่รัฐมนตรีอรรถ ศิวลาอ่อน เมื่อครั้งร่วมรัฐบาลชาติชาย ก็มาในโควตาของพรรคกิจสังคม ซึ่งก็ทราบกันดีว่าฐานสำคัญของพรรคกิจสังคมนั้นก็คือ พ่อค้าส่งออกนั่นเอง

อย่างไรก็ตามแม้คณะรัฐบาลจะมีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง แต่ทางด้านกลไกหรือเครื่องมือของรัฐ คือข้าราชการนั้นค่อนข้างที่จะมีทัศนคติที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก สิ่งหนึ่งที่อาจสังเกตได้คือรัฐไม่ได้มีโลกทัศน์ที่จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีเท่าที่ควร กล่าวคือไม่มีมาตรการใดๆ ที่จะกำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมการถ่ายทอดเทคโนโลยี ไม่มีมาตรการที่จะควบคุมการซื้อขายเทคโนโลยี แต่กลับปล่อยเสรี และภายหลังจากที่ได้มีการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร ทางฝ่ายรัฐมิได้สนใจในผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะทางด้านราคาขายที่จะสูงขึ้น คือมิได้ออกมาตรการใดๆ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศหรือการหามาตรการคุ้มครองผู้บริโภคต่อผลกระทบทางด้านราคาขาย

ส่วนทางด้านกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบคุมกฎหมายสิทธิบัตร มีทัศนคติที่ต้องการให้ประเทศไทยแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตร ตามการกดดันจากสหรัฐฯ เพราะเกรงผลกระทบที่จะเกิดจากการค้า ตามที่สหรัฐฯ ได้กดดันโดยจะตอบโต้ทางการค้า หากฝ่ายไทยยังคงเพิกเฉยต่อการแก้ไขกฎหมาย อย่างไรก็ตามทางด้านกระทรวงพาณิชย์มักอ้างเหตุผลการแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรเพื่อต้องการให้กฎหมายมีลักษณะเป็นสากล ทั้งๆ ที่กฎหมายที่มีลักษณะเป็นสากลยังหาข้อสรุปไม่ได้ การอ้างดังกล่าวนี้จึงเป็นสิ่งที่เลื่อนลอย เพราะเท่ากับว่าเป็นการแก้ไขกฎหมายก่อนที่จะมีข้อสรุปที่มีลักษณะเป็นสากล โดยการแก้ไขกฎหมายล่วงหน้า

และอีกประการหนึ่งที่สำคัญเกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ ก็คือ การตีความกฎหมายที่แตกต่างกันของนักวิชาการแต่ละกระทรวง เช่นกรณีความขัดแย้งระหว่างนายบรรยง พงราช รองอธิบดีกรมเศรษฐกิจการพาณิชย์กับนายจรัญ ภักดีธนากุล นักกฎหมายประจำกระทรวงยุติธรรม เกี่ยวกับข้อตกลงในแกตต์ ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิบัตร(ผู้จัดการรายวัน 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535) เป็นต้น